

NATIONELLA CENTRET FÖR
UTBILDNINGSAUTVÄRDERING

JÄMLIKHET, LIKVÄRDIGHET OCH DELAKTIGHET I UTBILDNINGEN – EN ÖVERSIKT ÖVER NATIONELLA UTVÄRDERINGAR

Annette Ukkola | Hanna Väättäinen (red.)

SAMMANFATTNINGAR 17:2021

JÄMLIKHET, LIKVÄRDIGHET OCH DELAKTIGHET I UTBILDNINGEN – EN ÖVERSIKT ÖVER NATIONELLA UTVÄRDERINGAR

Annette Ukkola
Hanna Väättäinen (red.)

Nationella centret för utbildningsutvärdering
Sammanfattningar 17:2021

UTGIVARE Nationella centret för utbildningsutvärdering

OMSLAG OCH TYPOGRAFI Juha Juvonen (org.) & Ahoy, Jussi Aho (edit)

BILDER iStock Photo

LAYOUT PunaMusta Oy

ISBN 978-952-206-718-0 pdf

ISSN 2669-8811 (online)

© Nationella centret för utbildningsutvärdering

Innehåll

Inledning.....	5
1 Hur står det till med jämlikheten och likvärdigheten i finländsk utbildning?.....	7
1.1 Kunskaperna differentieras.....	9
1.2 Lika möjligheter	19
1.3 Utbildningens tillgänglighet och de studerandes delaktighet.....	38
2 Coronapandemins inverkan på likvärdigheten	45
3 Bakom likvärdigheten ligger en övergripande förståelse av eleven	53
Det ökade stödbehovet utmanar jämlikheten i utbildningen.....	54
Hur skapa band till skolan, lärandet och gemenskapen när vägarna differentieras och distansundervisning blir vanligare?	56
4 Rekommendationer för att främja likvärdighet inom utbildningen.....	59
5 Begreppsförklaringar: Jämlikhet, likvärdighet och andra närbesläktade begrepp	65
Begreppen och deras innebörd förändras med tiden	66
Källor	70

Inledning

I Finland har utbildningens jubileumsår firats år 2021, eftersom den allmänna läroplikten trädde i kraft för hundra år sedan och förpliktade medborgarna att inhämta grundläggande utbildning. Även om världen ser mycket annorlunda ut än för hundra år sedan är målet fortfarande att bygga upp ett civiliserat land genom utbildning. Genom utbildning strävar vi efter jämlikhet, likabehandling och välfärd bland individer och främjar demokratin i samhället. Utbildning höjer levnadsstandarden och gör människor mer tillfredsställda med livet. Utbildning stärker också kulturarvet, vilket är viktigt för samhällets fortlevnad. Genom fostran och utbildning bygger vi upp en gemensam uppsättning värderingar och en gemensam förståelse av samhället och världen. Tillfredsställelse och gemenskap skapar trygghet. Man kan också uttrycka det så att utbildning ger samhället ett slags flockimmunitet.

Jämlikhet, flexibilitet och lärarutbildning av hög kvalitet har betraktats som styrkor i det finska utbildningssystemet. Varje barn har subjektiv rätt att delta i småbarnspedagogiken. Syftet med den grundläggande utbildningen är att garantera alla elever en viss grundläggande bildning, och efter den ger både gymnasieutbildning och yrkesinriktad grundexamen eleverna en möjlighet att fortsätta studierna vid ett universitet eller en yrkeshögskola. Tanken bakom gratis utbildning och olika former av stöd är att ge alla lika möjligheter till utbildning, oberoende av socioekonomisk bakgrund.

Ett centralt mål för utvärderingsverksamheten vid NCU är att öka likvärdigheten i utbildningen. Att främja likvärdigheten är därför ett tyngdpunktsområde för Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) i den nuvarande utvärderingsplanen, som används under perioden 2020–2023. Med hjälp av information från olika utvärderingar strävar NCU efter att stärka likvärdigheten i utbildningen genom att söka svar på bland annat följande frågor:

Hur ser läget ut i fråga om jämlikheten inom utbildningen och lika möjligheter i Finland?

Vilka faktorer bidrar till eller förhindrar förverkligandet av likvärdigheten inom utbildningen?

Den här publikationen innehåller information om jämlikhet och delaktighet i utbildningen. Syftet med publikationen är också att skapa en förståelse som kan användas som utgångspunkt för utbildningspolitiska diskussioner och att identifiera områden som kan utvecklas. I publikationen utnyttjas i huvudsak information från utvärderingsrapporter som NCU publicerat 2019–2021.

I det första kapitlet undersöks jämlikhetsfrågor ur tre perspektiv på olika utbildningsnivåer, allt från småbarnspedagogik till högskoleutbildning och fritt bildningsarbete. I det andra kapitlet behandlas coronapandemins påverkan på likabehandling. Det tredje kapitlet presenterar utvärderingsrekommendationer för att främja likvärdighet inom utbildningen. I det fjärde kapitlet knyter vi ihop säcken och blickar framåt. Begreppen hittar du i kapitel fem.

***Hur står det till
med jämlikheten
och likvärdigheten i
finländsk utbildning?***

I kapitlet behandlas jämlikhet och lika möjligheter inom utbildningen mot bakgrund av NCU:s utvärderingsinformation. Diskussionen är förankrad i följande perspektiv:

Kunskaperna differentieras

Lika möjligheter

Utbildningens tillgänglighet och de studerandes delaktighet

1.1 Kunskaperna differentieras

iStock Photo

- Den grundläggande utbildningen lyckas med den nationella likvärdigheten. Grundskolelevernas kunskaper ligger på samma nivå i olika delar av Finland. Elevers språkliga bakgrund eller kön, undervisningsspråket och kommungruppen förklarar endast en liten del av skillnaderna.
- Kunskapsskillnaderna mellan individer är stora. Den grundläggande utbildningen kan inte nödvändigtvis överbrygga kunskapsklyftan kopplad till elevernas hembakgrund, och dessa skillnader överförs med eleverna till andra stadiet.
- De regionala och inomregionala skillnaderna i ekonomi, befolkning och välfärd har ökat under de senaste åren och återspeglas på läroanstalterna. Det finns därför skillnader mellan skolor inom den grundläggande utbildningen när det gäller elevernas genomsnittliga färdigheter, särskilt i de största städerna.
- Effekterna av reformerna inom småbarnspedagogiken kan återspeglas i elevernas lärande och kunskaper i den grundläggande utbildningen i framtiden.

Småbarnspedagogik av hög kvalitet och en flexibel nybörjarundervisning kan förhoppningsvis jämna ut effekterna av barnens olika förutsättningar

Förhoppningen är att barnens deltagande i småbarnspedagogik av hög kvalitet jämnar ut skillnaderna i lärande på grund av familjebakgrund. I Finland har politiken som gäller småbarnspedagogik och barnomsorg följt idealet om valfrihet. I verkligheten styrs och begränsas familjernas val ändå av faktorer som varierande kommunala bidrag, tillgång till tjänster, familjernas förutsättningar och arbetsrelaterade faktorer. Det finns alltså många olika förklaringar bakom liknande vägar inom småbarnspedagogiken. Det finns också många olika alternativ inom småbarnspedagogiken och barnomsorgen, med tiotals olika vägar att välja mellan. Men ändå finns det faktiskt inget entydigt samband mellan barnens väg inom småbarnspedagogiken och kunskaperna i början av första klass. Det verkar dock som om småbarnspedagogik på heltid särskilt gagnar de barn som har en rad faktorer i sina liv som förutspår en låg kunskapsnivå, till exempel inlärningssvårigheter i den närmaste släkten. Även stödåtgärder som erhållits under småbarnspedagogiken verkar vara till nytta för barnen, eftersom många elever som fått intensifierat stöd ligger på eller över genomsnittsnivå i matematik och modersmål i början av första klass. (Ukkola m.fl. 2020).

Ett stort antal reformer inom småbarnspedagogiken har genomförts under de senaste åren och pågår också just nu. Den nya lagen om småbarnspedagogik trädde i kraft 2015 och grunderna för planen för småbarnspedagogik infördes som ett normgivande dokument 2016. Arbetet med att utveckla utvärderingen av kvaliteten på småbarnspedagogiken, försöket med avgiftsfri småbarnspedagogik för femåringar och försöket med tvåårig förskoleundervisning ger viktig information om systemet för småbarnspedagogik. Målet med försöket med avgiftsfri småbarnspedagogik för femåringar och försöket med tvåårig förskoleundervisning är att stärka jämlikheten inom utbildningen. Målet är också att förbättra kvaliteten på småbarnspedagogiken och skapa tydligare kontinuitet mellan förskole- och nybörjarundervisningen. Det har också skett förändringar i personalstrukturen inom småbarnspedagogiken. Att utveckla kontinuitet och flexibilitet i förskole- och nybörjarundervisningen står inskrivet i regeringsprogrammet (Statsrådet 2019), med målet att ge tidiga grundläggande färdigheter. Man kan också förvänta sig att effekterna av dessa reformer, experiment och åtgärder återspeglas i framtida utvärderingar av lärresultaten inom nybörjarundervisningen.

Elevernas färdigheter är i genomsnitt på samma nivå inom den grundläggande utbildningen i hela Finland

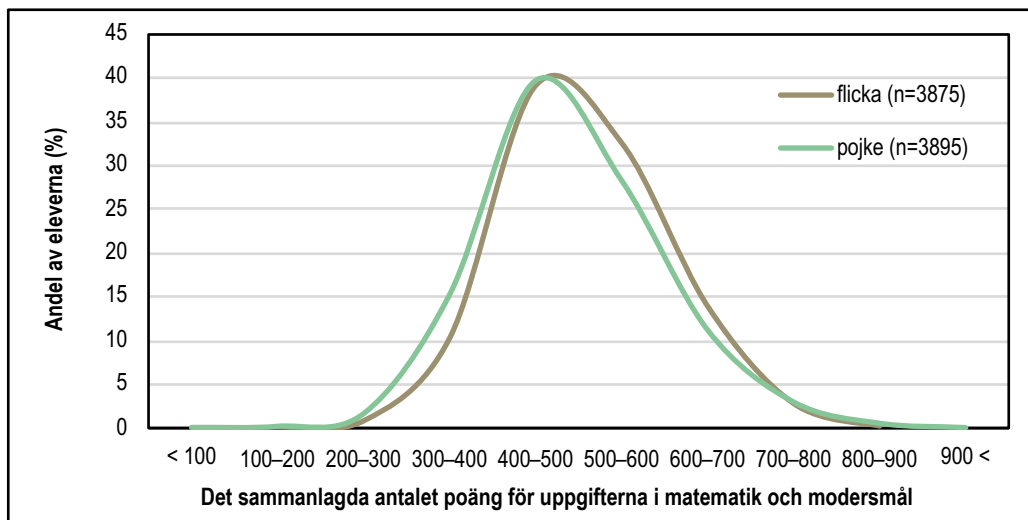
Sett ur ett nationellt perspektiv lyckas den finska grundläggande utbildningen skapa jämlikhet. Elevernas kunskaper ligger i genomsnitt på samma nivå i skolorna i olika delar av landet, och elevens kön, undervisningsspråket och kommuntypen förklarar endast en liten del av skillnaderna i början och slutet av den grundläggande utbildningen. Men det finns stora individuella variationer i elevernas kunskaper redan i början av grundskolan, och skillnaderna är stora även i början av tredje klass, vid övergången från sjätte till sjunde klass och i slutet av nionde klass. (Härmälä m.fl. 2019; Hellgren & Marjanen 2020; Kauppinen & Marjanen 2020; Metsämuuronen & Nousiainen 2021; Silverström m.fl. 2020; Ukkola & Metsämuuronen 2019; 2021; Åkerlund m.fl. 2019.)

Kunskapsskillnaderna mellan elever påverkas bland annat av attityder och motivation, studieplaner och familjernas olika utbildningsmässiga, ekonomiska och sociokulturella resurser. Undervisningsspråket i skolan har också en inverkan på kunskaperna eller åtminstone på möjligheterna att visa sina kunskaper i olika läroämnen: kunskaperna i matematik och modersmål hos elever som studerar finska eller svenska som andraspråk har upprepade gånger varit lägre än hos andra (Julin & Rautopuro 2016; Metsämuuronen & Nousiainen 2021; Ukkola & Metsämuuronen 2019; 2021).

Även om skillnaderna i elevernas kunskaper nationellt sett är små mellan regionförvaltningsområdena, uppvisar de svenskspråkiga skolorna större regional variation än den regionala variationen på nationell nivå. Skillnaderna är synliga i utvärderingarna av lärokursen *svenska och litteratur* (Hellgren & Marjanen 2020) och i mätningen av *A-finska*, det vill säga A-lärokursen i finska för svenskspråkiga skolor (Åkerlund m.fl. 2019). Detta påverkas till exempel av andelen svenskspråkiga invånare i kommunen.

Mellan flickor och pojkar skiljer sig kunskapsnivån bara åt i modersmål och litteratur

Elevens kön borde inte vara en faktor som hänger samman med studieresultaten. Den grundläggande utbildningen har goda förutsättningar att uppnå detta mål, eftersom flickors och pojkars färdigheter både i matematik och modersmålet ligger på samma nivå i början av årskurs 1 (Figur 1) (Ukkola & Metsämuuronen 2019). I början av årskurs 3 har det inte uppstått några skillnader när det gäller kunskaperna i matematik, men flickorna ligger något före pojkarna när det gäller kunskaper i modersmålet. (Ukkola & Metsämuuronen 2021.)

FIGUR 1. Fördelning av flickors och pojkars kunskaper i början av årskurs 1 (N=7770). I figuren ingår både elever med modersmålen finska och svenska samt elever som följer lärokursen i finska eller svenska som andraspråk (Ukkola & Metsämuuronen 2019; Silverström m.fl. 2020)

I matematik och engelska har skillnaderna mellan könen varit små i årskurserna 7–9 (Härmälä & Marjanen 2019; Julin & Rautopuro 2016; Metsämuuronen & Nousiainen 2021). Kunskapsskillnader mellan könen har dock observerats upprepade gånger i modersmålsutvärderingar i nionde klass (Harjunen & Rautopuro 2015; Silverström & Rautopuro 2015, Hellgren & Marjanen 2020; Kauppinen & Marjanen 2020). Skillnaderna syns också på skolnivå: till exempel i utvärderingen av modersmålet finska i nionde klass fanns det bara två skolor där pojkarna i genomsnitt presterade bättre än flickorna (Kauppinen & Marjanen 2020).

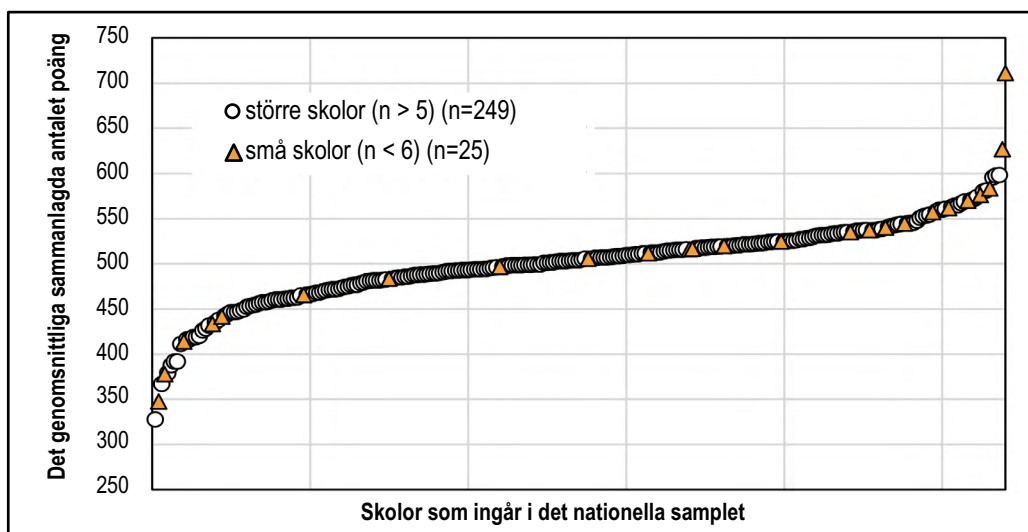
Kön är inte en viktig faktor bakom kunskapsklyftorna.

I början och slutet av nybörjarundervisningen (första och andra årskursen) förklarar kön endast en halv procent av kunskaperna, och det finns stora individuella variationer i både flickors och pojkars kunskaper i både finsk- och svenskspråkiga skolor. (Ukkola & Metsämuuronen 2019; 2021). Det kan också finnas skillnader i flickors och pojkars svarsteknik och motivation. Skillnaderna i de genomsnittliga resultaten beror inte på att alla pojkar har svaga kunskaper, utan på att det finns fler pojkar än flickor med svaga kunskaper. Man bör också komma ihåg att det även finns många flickor i skolan vars lärande borde ge upphov till oro. Utbildning kan

också bidra till att förstärka en ojämlig utveckling för könen, till exempel genom skolans praxis, sätt att interagera, språkbruk eller könsstereotyper som skapas av undervisningsmaterial, vilket kan leda till differentierade strukturer och även forma individers möjligheter. (Saarinen m.fl. 2021a.) Det är därför viktigt att eleverna bemöts och behandlas som individer – inte som representanter för sitt kön.

Kunskapskillnader mellan skolor ökar under den grundläggande utbildningen

Grunden för det finländska välfärdssamhället är en grundskoleutbildning som tillhandahålls som en närtjänst och som garanterar lika möjligheter för alla elever oavsett bakgrund. Det finns dock skillnader mellan skolorna när det gäller den genomsnittliga nivån på elevernas kunskaper. Skolan förklarar vanligtvis mellan sex och åtta procent av elevernas kunskaper (t.ex. Harjunen & Rautopuro 2015; Julin & Rautopuro 2016). I början av grundskolan ligger elevernas kunskaper på samma nivå i hela landet, med små skillnader i den genomsnittliga kunskapsnivån mellan skolorna. Skoleleverna väljs inte ut på grundval av sina färdigheter, utan deras färdigheter varierar från skola till skola. (Ukkola m.fl. 2020). Efter de två första skolåren ligger huvudparten av skolorna nära det nationella genomsnittet på 500 poäng (Figur 2), men klyftan mellan de lägst och högst presterande skolorna har ökat sedan början av första klass, och skolans korrelationskoefficient har ökat från sex till elva (Ukkola & Metsämuuronen 2021). I nionde klass finns det också bland annat skillnader i skolornas genomsnittliga kunskapsnivå i modersmålet finska, och skolornas korrelationskoefficient ligger i samma intervall som i början av tredje klass (Kauppinen & Marjanen 2019).

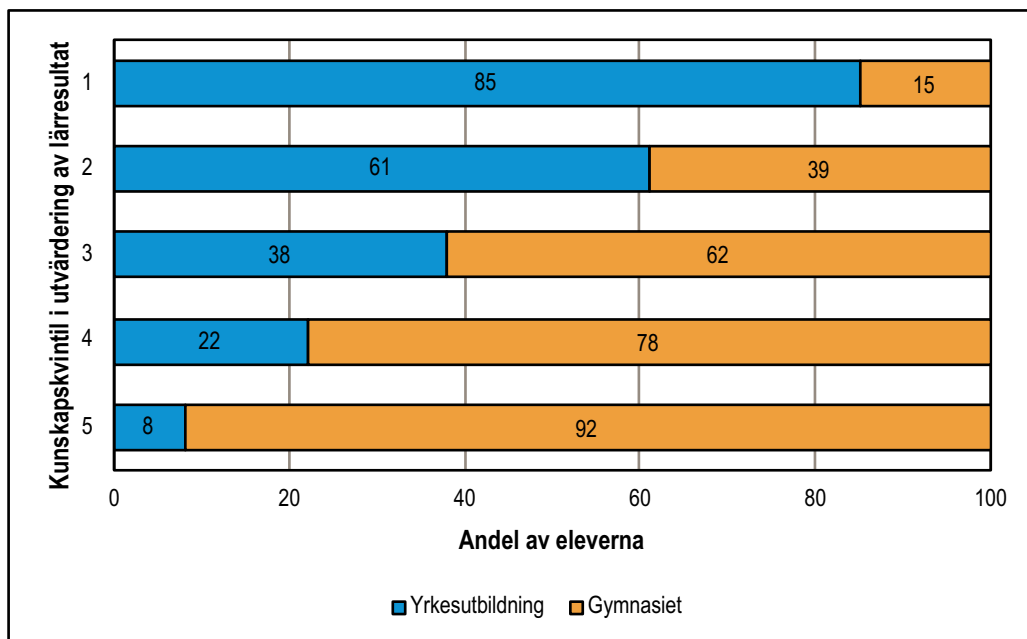

FIGUR 2. Genomsnittligt resultat per skola i början av tredje klass (N=274) (Ukkola & Metsämuuronen 2021)

Variationen i elevernas kunskapsnivå i olika skolor hänger samman med den allmänna utvecklingen i regionerna. Social, utbildningsmässig och ekonomisk utsatthet kan koncentreras till hela bostadsområden som överlappar skolornas elevupptagningsområden. Bostadsområdet och elevupptagningsområdet påverkar också till exempel vilka fritidsaktiviteter eleverna kan äga sig åt och vem de möter i sin vardag. Närmiljöns inverkan och de olika utbildningsvägarna syns i utbildningen både på individ- och skolnivå. I små kommuner kan en hel åldersgrupp gå i samma skola och till och med i samma klass. I större städer finns det fler valmöjligheter i skolorna och i grupper med intensifierad undervisning. Det är också i städerna som skillnaderna mellan skolorna uppstår. I ett internationellt perspektiv är ändå skillnaderna mellan skolorna i Finland fortfarande ganska måttliga. För att minska skillnaderna mellan skolorna föreslog undervisnings- och kulturministeriets arbetsgrupp i september 2021 att det anslag för jämlikhet i utbildningen som beviljas utbildningsanordnare bör etableras permanent i statsunderstödsystemet (OKM 2021). Jämlikhetspengen kommer att riktas mot områden där socioekonomiska faktorer kan ha en negativ inverkan på lärresultaten.

Olika kunskaper och attityder bland elever som siktar på yrkesutbildning eller gymnasium

I nionde klass verkar uppdelningen av elevernas kunskaper vara ganska skarp – eleverna med de bästa kunskaperna går huvudsakligen vidare till gymnasiet och elever med de svagaste kunskaperna väljer yrkesutbildning (figur 3). Trenden syns både i finsk- och svenskspråkiga skolor. Det finns också en skillnad i attityder mellan de elever som går på gymnasiet och de som går på yrkesutbildning: de som söker in på en yrkesutbildning har en betydligt mer negativ inställning till att studera modersmål och litteratur än de som söker in på gymnasiet. (Harjunen m.fl. 2019; Hellgren m.fl. 2021; Kauppinen & Marjanen 2020.) Kunskaper och attityder skiljer sig även åt på ett liknande sätt i matematik (Metsämuuronen & Tuohilampi 2017) och i engelska syns en liknande skillnad redan i början av årskurs sju (Härmälä m.fl. 2019).

FIGUR 3. Andelen elever som valt yrkesutbildning och gymnasium i kunskapskvintiler som baserar sig på resultat i en modersmålsutvärdering (finska) i nionde klass. (Harjunen m.fl. 2019). Den femte kvintilen längst nere illustrerar den starkaste elevgruppen där elever som söker till gymnasiet dominerar nästan fullständigt.

Det har också kommit fram att det finns en viss beständighet i kunskapsnivån. Kunskapsnivån i modersmålet i den grundläggande utbildningens slutskede (= årskurs 9) förutsäger framgången i modersmålsprovet i studentskrivningarna (Harjunen m.fl. 2019; Hellgren m.fl. 2021.) Den matematiska kunskapsnivån differentieras redan under de tidiga skolåren (Ukkola & Metsämuuronen 2019; Ukkola & Metsämuuronen 2021), men differentieringen är särskilt tydlig i den grundläggande utbildningens nionde klass och under gymnasieutbildningen (Metsämuuronen & Tuohilampi 2017). Beständigheten återspeglas också i det faktum att gymnasisternas olika framgång i studierna och i studentskrivningarna inte kan förklaras av deras val av timfördelning. I bakgrunden finns i stället skillnaden mellan de studerandes utgångsnivå. För de gymnasieutbildande som hade provat på en ny timfördelning i testningssyfte, var slutvitsorden för den grundläggande utbildningen högre än för andra, och studieframgången fortsatte också i gymnasiet. (Kamppi m.fl. 2021). En annan iakttagelse som också har gjorts gäller de matematiska kunskaperna inom yrkesutbildningen. De studerandes kunskaper i matematik kan stanna på den nivå de studerande nått i årskurs 9 eller till och med försämrats (Metsämuuronen & Salonen 2017).

Barn till högutbildade vårdnadshavare får ett försprång i skolan

Internationella jämförelser har visat att finländska elevers socioekonomiska bakgrund inte har haft en stark koppling till kunskaperna. Sedan 2012 har ojämlikheten trots allt ökat. En jämförelse av de finländska elevernas kunskaper i förhållande till socioekonomisk bakgrund visar att kunskapsskillnaderna nu ligger på OECD-ländernas genomsnittsnivå. Föräldrarnas utbildning är en indikator på flera faktorer som påverkar barnens skolgång. Hit hör bland annat hur utbildning värdesätts (t.ex. Ukkola m.fl. 2020).

En elevs hembakgrund återspeglas redan i den genomsnittliga kunskapsnivån i början av första klass.

I början av grundskolan har barn till vårdnadshavare med universitetsbakgrund ett drygt års försprång i matematik och kunskaper i modersmålet jämfört med barn till vårdnadshavare som har högst yrkesutbildning (Ukkola m.fl. 2020). Sambandet mellan hemförhållandena och elevernas kunskaper är fortfarande synligt i nionde klass (t.ex. Hellgren & Marjanen 2020; Julin & Rautopuro 2016; Kauppinen & Marjanen 2020; Metsämuuronen 2017) och i gymnasiet (Kamppi m.fl. 2021).

Utvärderingarna av lärresultaten tyder på att den grundläggande utbildningen kanske inte kan minska de kunskapsklyftor som beror på elevernas hemförhållanden. Ett antal elever går vidare från grundskolan till andra stadiet med betydande brister i läs- och skrivförmåga, räkneförmåga och förståelsen av undervisningsspråket (Julin & Rautopuro 2016; Kauppinen & Marjanen 2020; Hellgren & Marjanen 2020; Kuukka & Metsämuuronen 2016). Det återspeglas i vårt utbildningssystem, särskilt inom yrkesutbildningen, där behovet av stöd ökar. Utbildningsbakgrunden har också en tendens att gå i arv: barn till högutbildade vårdnadshavare söker oftare till gymnasiet jämfört med barn till lågutbildade föräldrar (t.ex. Julin & Rautopuro 2016; Ristikari 2018). Sannolikheten är likså större att de blir antagna till sitt förstahandsval (Ristikari 2018) i förhållande till barn som har lågutbildade föräldrar. Det är också mer sannolikt att barn till högutbildade vårdnadshavare än barn till lågutbildade vårdnadshavare går vidare till högre utbildning, särskilt universitetet (Kamppi m.fl. 2021; Nori m.fl. 2021).

Det finns regionala skillnader i de genomsnittliga vitsorden för yrkesinriktade grundexamina

Inom yrkesutbildningen finns det könsrelaterade och regionala skillnader i de studerandes vitsord. I grundexamen i logistik fick kvinnorna högre vitsord än männen både i den yrkesinriktade och i synnerhet i de gemensamma examensdelarna. Vitsorden för de finsk- och svenskspråkiga studerandenas yrkesinriktade examensdelar låg på nästan samma nivå och de var något högre än vitsorden för studerande med andra språk. Det vanligaste betyget för alla språkgrupper var berömlig. Det var inga större skillnader mellan språkgrupperna när det gäller fördelningen av vitsord i de gemensamma examensdelarna. Det fanns vissa skillnader mellan de genomsnittliga vitsorden för anordnare i olika regioner. Det vanligaste vitsordet i alla regioner var berömlig. De genomsnittliga vitsorden för anordnare i Sydvästra Finland och Norra Finland var något högre än för anordnarna i andra områden. Bland anordnare i Lappland var vitsorden något lägre än de andra. Minst 85 procent av eleverna uppnådde en goda kunskaper (vitsord 3) i alla regionförvaltningsområden utom i Södra Finland. (Hakamäki-Stylman 2021.)

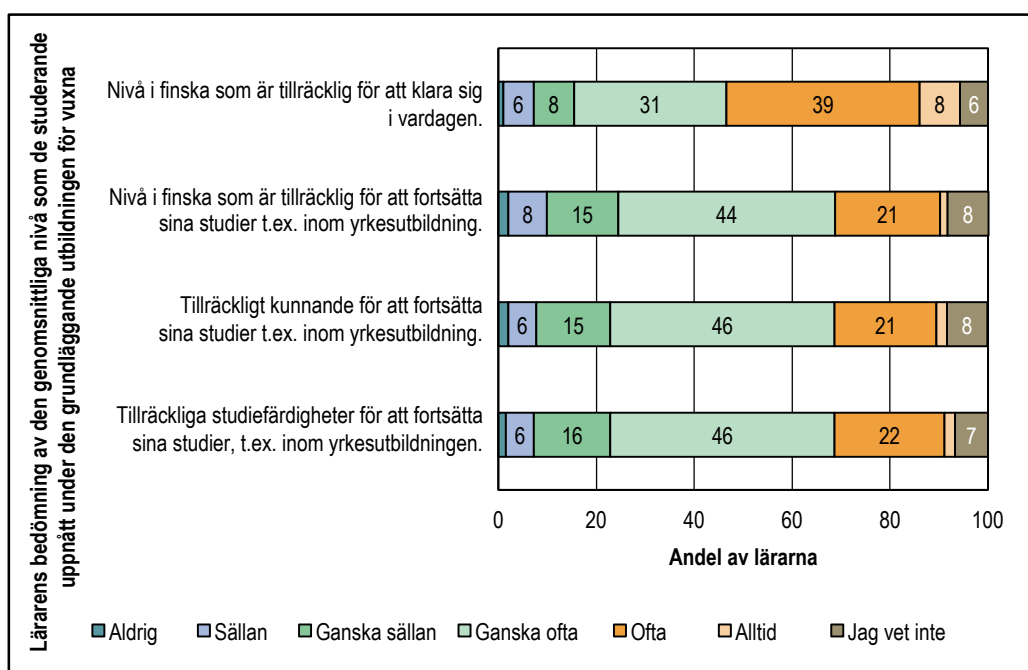
I grundexamen inom social- och hälsovårdsbranschen finns det skillnader mellan utbildningsanordnarna i kvaliteten på den pedagogiska verksamheten. Det finns särskilt stora variationer i arbetsplatshandledarnas färdigheter i vägledning och bedömning, när det gäller att säkerställa lärarnas yrkes- och arbetslivskompetens, när det gäller tilldelningen av resurser för handledning till de studerande i utbildning som ordnas på en arbetsplats och när det gäller bedömning och utveckling av den pedagogiska verksamheten. Det finns också små regionala skillnader i vitsorden: I Sydvästra Finlands och Norra Finlands RFV-område var de genomsnittliga vitsorden bland anordnarna något högre än i andra områden. Bland anordnarna i Lappland var vitsorden något lägre än de andra och i övriga RFV-områden låg de på samma nivå. (Kilpeläinen 2021.)

Varierande kunskaper och heterogena grupper ökar behovet av handledning och stödtjänster på invandrarutbildningar

Huvudparten av de studerande som deltar i en utbildning i läskunnighet för invandrare, grundläggande utbildning för vuxna och yrkesutbildning går enligt utbildningsanordnarna och lärarna en utbildning som motsvarar deras kunskaper och mål (Hievanen m.fl. 2020). Trots det anser lärarna att de studerande befinner sig på mycket olika kunskapsnivåer i deras undervisningsgrupper. Särskilt den opreciserade målgruppen för läskunnighetsutbildningen torde förklara de heterogena undervisningsgrupperna till viss del. Det är på många sätt en utmaning att i samma undervisningsgrupp ha unga studerande som går snabbt framåt och äldre studerande

som precis börjat läsa och skriva, för vilka studier är en helt ny erfarenhet. Det skapar ett behov av mer undervisnings- och handledningspersonal i vardagen samt behov av kompetensutveckling.

På det fria bildningsarbetets litteracitetsutbildning för invandrare uppnår de flesta studerande en tillräcklig nivå i finska för att klara sig i vardagen eller för att fortsätta med integrationsutbildning, men inom den grundläggande utbildningen för vuxna uppfylls sällan kraven. Inom den grundläggande utbildningen för vuxna ansåg 68 procent av lärarna att de studerande ganska ofta, ofta eller alltid uppnår en tillräcklig kunskapsnivå för att gå vidare till yrkesstudier, medan 22 procent ansåg att detta sker ganska sällan, sällan eller aldrig (Figur 4).

FIGUR 4. Lärarnas bedömning av hur de studerandes färdigheter utvecklas under den grundläggande utbildningen för vuxna (N = 192–193). (Hievanen m.fl. 2020).

Inom yrkesutbildningen har studerande med invandrabakgrund fortsättningsvis utmaningar med de grundläggande färdigheterna. Hos en del studerande når språkkunskaperna inte en tillräckligt hög nivå för studier, arbetsliv och olika vardagssituationer. En del av dessa studerande har svaga studiefärdigheter i början av studierna. Studerande med invandrabakgrund behöver oftast mycket stöd i sina studier, särskilt i de gemensamma examensdelarna. (Hievanen m.fl. 2020)

1.2 Lika möjligheter

iStock Photo

- Tolkningen av målen i planen för småbarnspedagogik och målen i grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen varierar i hög grad. Detsamma gäller tolkningen av själva genomförandet. Olika tolkningar och innehåll leder till olika tillvägagångssätt på regional nivå.
- Antalet elever som behöver olika typer av stöd ökar på alla utbildningsnivåer. Variationen gäller identifiering av stödbehov, genomförande av stödåtgärder och kontinuitet i stödet.
- En del av elevernas behov av stöd beror på otillräckliga kunskaper i skolans eller institutionens undervisningsspråk och bristande studiefärdigheter. Dessa brister syns på alla utbildningsnivåer.
- Det blir allt större skillnader i kommunernas och regionernas situation, vilket påverkar behovet av att utveckla undervisningen och nätverket av läroanstalter.

Planerna för småbarnspedagogik genomförs på varierande sätt

De nuvarande grunderna för planen för småbarnspedagogik infördes 2016. Syftet med det här dokumentet är att garantera en jämn kvalitet i småbarnspedagogiken. Men införandet av grunderna för småbarnspedagogik gick inte lika bra i alla delar av Finland. Implementeringen lyckades bättre i stadskommuner än i landsbygdskommuner och tätbebyggda kommuner. I landsbygdskommuner och tätbebyggda kommuner var en av svårigheterna de utbildningar som var avsedda att stöda reformen då den infördes. De ordnades ofta långt borta och det var svårt att få vikarier. (Repo m.fl. 2018).

De innehållsmässiga målen i grunderna för planen för småbarnspedagogik uppnås inte överallt på det sätt som krävs. På huvudparten av daghemmen uppnås målen för innehållet i småbarnspedagogiken mestadels i hög grad, men på vissa daghem uppnås de i låg grad. Även det kvalitativa innehållet i planerna för småbarnspedagogik varierar och motsvarar inte alltid andan i lagen om småbarnspedagogik och grunderna för planen för småbarnspedagogik. De planer för småbarnspedagogik som utarbetas lokalt beskriver inte alltid i tillräcklig grad hur verksamheten organiseras för att stödja barnets utveckling och lärande. I stället fokuserar de på att beskriva barnet och dess mål, även om det inte är syftet med planerna. (Repo m.fl. 2018; Repo m.fl. 2019.)

Med hjälp av enhetliga bedömningsverktyg kan småbarnspedagogikens kvalitet utvecklas jämnt över hela Finland.

För att säkerställa en jämn kvalitet på småbarnspedagogiken utvecklar NCU för tillfället ett kvalitetsutvärderingssystem för småbarnspedagogik. Som en del av detta utvecklingsarbete har NCU testat verktyg för utvärdering av kvaliteten på småbarnspedagogiken. Verktygen ska ge mer information än tidigare om kvaliteten på den småbarnspedagogik som barnen får, t.ex. information om interaktion, pedagogik och verksamhetens innehåll. (Harkoma m.fl. 2021).

Bristen på yrkesutbildad personal inom småbarnspedagogiken återspeglas i pedagogiken, stödet och ledningen

År 2018 skrevs det in i lagen om småbarnspedagogik att två tredjedelar av daghemsgruppens personal ska vara lärare inom småbarnspedagogik eller socionomer inom småbarnspedagogik fram till 2030. Fram till 2030 ska en tredjedel av personalen vara lärare inom småbarnspedagogik eller socionomer. Barnen har ändå varierande möjligheter att få småbarnspedagogik och förskoleundervisning

av kompetenta lärare, eftersom det i många grupper inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen inte finns någon behörig lärare. Det råder brist på behöriga lärare inom småbarnspedagogiken och vikarier för personalen särskilt i huvudstadsregionen, i tillväxtcentra och i små kommuner, och runt om i Finland finns det ständigt tusentals tjänster och arbetsuppgifter inom småbarnspedagogiken som inte tillsätts. Bristen på kvalificerad personal återspeglas i ledningen av småbarnspedagogiken (Siippainen m.fl. 2021) och exempelvis i pedagogiken, den dagliga verksamheten, identifieringen av stödbehov och genomförandet av stödåtgärder. Det här betyder att personalbristen återspeglas i kvaliteten på småbarnspedagogiken och personalens ork, välbefinnande och engagemang (Repo m.fl. 2018) Ojämlighet mellan barn skapas också av att bestämmelserna om personalstrukturen är specifik för varje verksamhetsställe (lagen om småbarnspedagogik 540/2018). Det här innebär att det också kan finnas skillnader i personalstrukturen mellan olika grupper på samma daghem.

Stödbehoven identifieras inte på samma sätt inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen

Det förekommer mycket individuell variation mellan de enskilda elevernas kunskaper. I början av första klass läser majoriteten av eleverna ord relativt flytande och de har en grundläggande förståelse för antal och siffror eller åtminstone mycket goda utgångspunkter för att utveckla sina läs- och räknefärdigheter. Men det finns även många elever som börjar första klass med mycket bristfälliga kunskaper i matematik eller i modersmålet. Många elever som uppvisar de svagaste färdigheterna i början av sin skolgång får trots det inget beslut om intensifierat eller särskilt stöd. Detta väcker frågor om huruvida barnens stödbehov identifieras på samma sätt inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, eller om det finns luckor i informationsöverföringen och kontinuiteten i stödåtgärderna mellan småbarnspedagogiken, förskoleundervisningen och nybörjarundervisningen. (Ukkola & Metsämuuronen 2019; Ukkola m.fl. 2020; Silverström m.fl. 2020).

Lagen om småbarnspedagogik (540/2018) anger inte hur stödet till barnen ska struktureras eller organiseras, och det kan finnas variation i vilket slags stöd barnen får. Situationen håller ändå på att förändras, eftersom regeringen i september 2021 lade fram ett förslag om att skriva in barnets rätt till tre former av stöd, genomförande av stödet, bedömning av stödbehov, stödformer och stödtjänster i lagen (RP 148/2021 rd).

Närskola eller närmaste skola?

Finland är ett av de länder som erbjuder barn världens mest jämlika möjligheter att delta i undervisning. En viktig hörnsten i den grundläggande utbildningen är närskolprincipen. Enligt lagen om grundläggande utbildning (628/1998) anvisar hemkommunen eleven till en närskola eller en annan lämplig plats där undervisningen ges på elevens eget språk, om kommunen är skyldig att anordna undervisning på det. Eleven har dock läroplikt oberoende av språk, så kommunen kan också hänvisa eleven till en annan skola än den närmaste. Då tar man hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål.

Hela 93 procent av eleverna börjar grundskolan i en närskola som anvisas av kommunen.

Antalet elever som går i närskolorna minskar något under de två första skolåren. Den intensifierade undervisningen börjar ofta i tredje klass. Denna undervisning är enligt vårdnadshavarna, tillsammans med specialklass eller språkval, den vanligaste orsaken till att ett barn börjar tredje klass i en annan skola än närskolan. En annan orsak är ofta att närskolan inte är den fysiskt sett närmaste skolan, till exempel på grund av kommungränsen. (Ukkola & Metsämuuronen 2021.) Selektion av skolor är dock ett delvis dolt fenomen, eftersom valet av bostadsort ofta görs redan innan barnet börjar grundskolan (Vilkama & Bernelius 2019). Därför är det svårt att ta reda på hur utbrett fenomenet är och hur mycket selektionen påverkar vilken typ av elever skolorna får.

Selektion av skolor vittnar också att kommunerna har olika resurser och nätverk av skolor som kommunerna upprätthåller. Över 94 procent av eleverna i nybörjarundervisningen tar sig till skolan på mindre än en halvtimme och 57 procent på så lite som 15 minuter, men för ett litet antal elever tar det mer än en timme enkel väg. En skolresa på mer än en halvtimme avspeglar delvis selektion av skolor: endast drygt fem procent av de elever som börjar tredje klass i sin närskola har mer än en halvtimme till skolan, medan 14 procent av de elever som börjar tredje klass i en annan skola än sin närskola har en skolresa på mer än en halvtimme. Avstånden till skolan återspeglar också regionala skillnader i skolnätverken: minst en tredjedel av tredjeklassarna verkar ha minst två alternativa skolor inom 15 minuter från hemmet, medan vissa tredjeklassare har närmaste skola mer än en timme bort. (Ukkola & Metsämuuronen 2021).

Utbildning och arbete håller regionerna befolkade och livskraftiga

Finlands utbildningssystem bygger på idén om ett landsomfattande skolnätverk med små lokala grundskolor, gymnasier, yrkesläroanstalter och ett decentraliserat nätverk av högskolor och universitet. Men urbaniseringen har pågått under en lång tid på global nivå, och centraliseringsåtgärder och nedskärningar pågår samtidigt på många regionala nivåer: man flyttar från glesbefolkade landsbygdsområden till byar och tätorter, från tätorter till städer och från småstäder till tillväxtcentrum. Samtidigt har de servicenätverk som kommunerna producerar anpassats till befolkningsutvecklingens behov. Skolor har stängts och slagits samman till exempel på grund av att antalet barn minskat och att skolbyggnader inte har reparerats. Antalet grundskolor har minskat med mer än en tredjedel sedan 2005, och antalet skolor för årskurserna 1–6 har det nästan halverats under samma period. Antalet små skolor med färre än 50 elever har minskat mest. Även antalet skolor med färre än 100 elever har minskat betydligt. Däremot har antalet skolor med över 500 elever ökat, och det finns allt fler skolor med över 1 000 elever. (Statistikcentralen 2021b.) Centraliseringen av skolnätverket syns också i de longitudinella utvärderingarna som sammanslagning och nedläggning av de skolor som deltagit i utvärderingen (Ukkola & Metsämuuronen 2019; 2021).

Med många mått mätt är välbefinnandet störst i tillväxtcentrumen. I dessa områden är till exempel sysselsättningsgraden, inkomstnivån och valdeltagandet högre än i resten av Finland (Statistikcentralen 2021b). Storstädernas randområden drar nytta av städernas starka arbetsmarknader och exempelvis universitet. Välbefinnandet kan också kopplas till kunskaper: även om elevernas kunskaper har varit jämna i hela Finland, har den genomsnittliga kunskapsnivån varit något högre i stadskommuner och tätbefolkade kommuner än i landsbygdskommuner. Det finns ändå stor variation inom regionerna, och skillnaderna är särskilt tydliga inom de största städerna. (Härmälä m.fl. 2019; Kauppinen & Marjanen 2020; Ukkola & Metsämuuronen 2019; Ukkola & Metsämuuronen 2021.)

När social- och hälsovården flyttas över till landskapen blir kommunernas viktigaste uppgift att organisera utbildning. Kommunernas kapacitet, livskraft och attraktionskraft påverkas av faktorer som exempelvis befolkningens mängd, befolkningstäthet, befolkningens ålders- och utbildningsstruktur, antalet företag som är verksamma och tjänster som tillhandahålls i kommunen, sysselsättningsnivån, ett tillräckligt stort skolnätverk och smidiga, snabba och effektiva trafikförbindelser. Om någon av dessa faktorer försämras och till exempel en tjänst dras in, påverkas ofta även andra faktorer. När effekten av de negativa faktorerna ackumuleras minskar områdets attraktionskraft. Utarmningen sträcker sig också till skolorna och syns till exempel i rektorernas oro för personalens välbefinnande och engagemang i arbetet samt hur man hanterar hot om nedläggning av skolor (Ukkola & Metsämuuronen 2021). Osäkerhet gällande situationen för skolan kan leda till att inte bara personalen

utan även familjerna flyttar någon annanstans. Skolorna kan spela en viktig roll när det gäller att avgöra hur befolkade olika regioner i Finland kommer att vara och hur den demografiska strukturen i olika regioner utvecklas.

En välmående skola och personal kan vara hjärtat i en region.

Antalet barn under 18 år kommer att minska med 100 000 under det kommande decenniet (Statistikcentralen 2021b), och kommunerna måste ta denna utveckling på allvar. Eleverna kommer att behöva åka längre sträckor till skolan eftersom skolnätverket blir glesare. Även om avståndet till skolan inte har haft ett tydligt samband med elevernas kunskaper (t.ex. Härmälä m.fl. 2019; Kauppinen & Marjanen 2020), är kommunerna tvungna att noggrant överväga hur en gallring inom skolnätverket påverkar områdets attraktionskraft. Resan till och från skolan är en del av barns och ungdomars välbefinnande och en smidig vardag för familjerna. Det är därför viktigt att även i fortsättningen följa utvecklingen av skolnätverket och dess samband med elevernas kunskaper, men också med välbefinnandet och de kulturella rättigheterna. Åren 2021–2022 gör NCU en utvärdering som ger information om effekterna av nedläggningar av grundskolor och ger rekommendationer för att främja barns och ungas kulturella och sociala rättigheter och stärka regionernas livskraft.

Olika tolkningar av innehållet i läroplanen för den grundläggande utbildningen leder till olika tillvägagångssätt på regional nivå

Syftet med läroplansgrunderna för den grundläggande utbildningen är att garantera att undervisningen och bedömningen håller en jämn kvalitet. Alla kommuner och skolor som ger grundläggande utbildning ska ha en lokal läroplan som utgör grunden för deras pedagogiska arbete och undervisningsarbete. De senaste läroplansgrunderna togs i bruk 2016. Beredningen och införandet av de lokala läroplanerna på kommunnivå har som helhet varit framgångsrik. Men i synnerhet inom den grundläggande utbildningen innebar läroplansgrundernas omfattning och komplexitet utmaningar för personalen på lokal nivå. Det finns variationer i tolkningen och förståelsen av läroplanens mål och hur de ska genomföras. (Venäläinen m.fl. 2020a; Saarinen m.fl. 2021c).

Aktörerna inom förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen anser att läroplansgrunderna har stor betydelse för en jämlik utbildning.

Också bedömningen påverkas av att tolkningar varierar. Särskilt i de bedömningslösningar som utbildningsanordnarna skrivit in i de lokala läroplanerna inom den grundläggande utbildningen har det funnits ett tydligt behov av förbättringar när det gäller jämlikheten och rättvisan i bedömningen. I de lokala läroplanerna finns exempel på kunskapsbedömning i vissa läroämnen som står i strid med Utbildningsstyrelsens anvisningar (2014). (Atjonen m.fl. 2019.) Man hade kunnat påverka enhetligheten i de lokala tolkningarna genom en mer aktiv och tydligare vägledning under den lokala läroplansprocessen (Venäläinen m.fl. 2020).

Tydliga och systematiska anvisningar på nationell nivå bidrar till en enhetligare tolkning. Anordnarna av den grundläggande utbildningen önskar att vägledningen ska vara systematisk och djärv. Anvisningarna bör exempelvis vara tydliga och klara redan när läroplansgrunderna införs. (Saarinen m.fl. 2021b). Tydliga anvisningar skulle också underlätta bedömningen: Önskemålen om att utveckla bedömningskriterier som kan användas av lärare inom den grundläggande utbildningen var fokuserade på att göra kriterierna tydligare och säkerställa att vitsorden ges på ett mer enhetligt sätt i olika skolor. Bland gymnasielärarna fanns det å andra sidan uppenbara meningsskiljaktigheter om huruvida kriterier för vitsord åtta behövdes, precis som i grundskolan. (Atjonen m.fl. 2019)

Många för också fram vikten av att vara systematisk och långsiktig: Vid regeringsskiftet byts också spetsprojekten ut, vilket ofta innebär att de tidigare fokusområdena för utvecklingen glöms bort. Kortsiktighet förhindrar systematisk utveckling, eftersom reformer inte genomförs och mål inte uppnås under samma regeringsperiod. Det finns ett behov av enhetliga riktlinjer både på nationell och lokal nivå. (Saarinen m.fl. 2021b). Brist på riktlinjer kan påverka kunskapsutvecklingen och också elevernas framtida möjligheter.

Olika sätt att bedöma påverkar möjligheterna att lära sig

De betyg som olika skolor och läroanstalter ger motsvarar inte varandra, trots bedömningsanvisningarna och -kriterierna i läroplanen för den grundläggande utbildningen (t.ex. Hellgren & Marjanen 2020; Kauppinen & Marjanen 2020; Metsämuuronen 2017). Olika sätt att bedöma skapar ojämlikhet mellan eleverna, eftersom samma kunskapsnivå kan leda till tre eller till och med fyra olika slutvitsord (Kauppinen & Marjanen 2020; Metsämuuronen 2017). I den grundläggande utbildningen varierar bedömningsgrunderna beroende på storleken på skolan och lärarnas erfarenhet samt mellan olika läroämnen och årskurser. (Atjonen m.fl. 2019). Vitsorden för elever som studerar finska som andraspråk motsvarar inte alltid deras kunskaper. Inte heller är ett gott vitsord i finska nödvändigtvis tillräckligt för att klara av studier på andra stadiet (Kuukka & Metsämuuronen 2016).

Bedömningen medför utmaningar i synnerhet vid övergångsskedena i utbildningen. Lärarna inom den grundläggande utbildningen och gymnasiet är av olika åsikt om huruvida elevernas vitsord i nionde klass beskriver deras kunskaper väl. (Atjonen m.fl. 2019). Vitsorden och medeltalet avgör elevernas möjligheter till senare studier och därför är en jämlik och rättvis bedömning särskilt viktig i övergångsskeden. Inkonsekvent bedömning kan påverka studieförloppet. Ett för lågt vitsord kan hindra studerande att utbilda sig inom sin drömbransch och på så sätt sänka motivationen att utbilda sig. Ett för högt vitsord ger den studerande möjlighet att fortsätta sina studier och läroanstalten att föra sina elever vidare på studievägen. Samtidigt kan ett för högt vitsord också innebära att den studerande hamnar inom ett studieområde som är för svårt eller inte är ändamålsenligt och därför inte kommer vidare i sina studier.

Utmaningarna med att identifiera och bedöma kunnande syns också i invandrarnas utbildningsvägar (Hievanen m.fl. 2020). Till exempel försvåras bedömningen av invandrades begynnelsenivå inom utbildningar i läskunnighet bland annat av att ett riksomfattande testmaterial för bedömning av läskunnighet saknas, liksom också bedömningskriterier och bedömningsverktyg. (Hievanen m.fl. 2020). Vilken kunskapsnivå som eftersträvas i början av den grundläggande utbildningen för vuxna är oklart för läroanstalterna. De studerandes kunskapsnivå bedöms inte nödvändigtvis förrän de hänvisas vidare till slutskedet. Då kan man inte försäkra sig om att den studerande har förutsättningar att klara av ett läroplansinnehåll som är mer teoretiskt än i den inledande fasen. Effekterna av ojämnheter i bedömningen syns fortfarande i yrkesutbildningen efter den grundläggande utbildningen. De viktigaste behoven av kompetensutveckling för lärare har att göra med språkmedveten undervisning, mångkultur, kompetens inom specialundervisning och utveckling av bedömningskompetensen. Det råder också brist på undervisningsmaterial. Att utarbeta det minskar den tid som undervisnings- och handledningspersonalen kan använda för handledning. (Hievanen m.fl. 2020).

Efter ovan nämnda utvärderingar och rekommendationer har Utbildningsstyrelsen preciserat kapitlen som gäller bedömning både i grunderna för läroplanen i den grundläggande utbildningen och grunderna för den grundläggande utbildningen för vuxna. Denna precisering har medfört att kriterier för vitsorden 5, 7 och 9 har utarbetats i alla läroämnen, liksom preciseringar av kriterierna för vitsordet 8. De reviderade kriterierna infördes i skolorna den 1 augusti 2021, och slutvitsorden för niondeklassare ges för första gången enligt dessa kriterier våren 2022. Kommande utvärderingar av lärresultat kan ge oss en bild av om de nya kriterierna förenhetligar elevernas vitsord i enlighet med kunskaperna.

Gemensamma riktlinjer och verksamhetsmodeller som behövs för övergångsskedet mellan grundläggande utbildning och andra stadiet

Elever som befinner sig i övergångsskedet mellan grundläggande utbildning och andra stadiet¹ står inför större utmaningar när det gäller färdigheter i karriärplanering, exempelvis att sätta upp mål och fatta beslut om fortsatta studier, än studerande som börjat studera på andra stadiet. (Goman m.fl. 2020.)

De studerande kommer till utbildningen med olika bakgrund och färdigheter och har olika behov av att fortsätta sina studier. En del behöver mer coachning, handledning och stöd för sitt välbefinnande, medan andra kan uppnå tillräckliga färdigheter för att fortsätta studierna redan mitt under den förberedande utbildningen. Det är ändå inte alla studerande som får en personlig plan för sina studier eller sin kunskapsutveckling. Det är viktigt att de studerandes behov utreds redan i början av studierna i tillräcklig grad, så att de kan få handledning på ett ändamålsenligt sätt som är relevant för deras behov. Det finns också brister i systematiken på systemnivå. Både i den grundläggande utbildningen och i utbildningen på andra stadiet efterlyses gemensamma verksamhetsmodeller och riktlinjer på anordnarnivå för utvärdering och utveckling av handledning och andra funktioner i övergångsskedet (Goman m.fl. 2020).

Den grundläggande utbildningen och övergångsskedet på andra stadiet förenhetligas när de första examensförberedande utbildningarna (HUX) startar i början av terminen 2022–2023. Dessa kurser kombinerar påbyggnadsundervisning efter den grundläggande utbildningen, utbildning som förbereder för gymnasieutbildning (LUVA) och utbildning som handleder för yrkesutbildning (VALMA). Utbildningsstyrelsen fastställer gemensamma grunder för utbildning som förbereder för examensutbildning.

Utmaningarna inom utbildningen på andra stadiet skiljer sig åt mellan små kommuner och stadsområden

Skolnätverket och läroanstalternas läge har också betydelse för ansökan till studier på andra stadiet. Mer än 80 procent av de studerande anser att läroanstaltens läge påverkar deras planer när det gäller att söka till studier på andra stadiet (Goman et al. 2020) Efter den grundläggande utbildningen har ungdomar möjlighet att välja studieplats i utbildningsprogrammet på vilken läroanstalt på andra stadiet som helst enligt sina egna mål och intressen. I praktiken styrs och begränsas dock möjligheterna av bostadsort och avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen. Konkurrensen är hård – och ibland orättvis för individen – särskilt på de mest

¹ påbyggnadsundervisning (tionde klass), handledande utbildning för grundläggande yrkesutbildning (VALMA), förberedande utbildning för gymnasieutbildning (LUVA) eller en lång studielinje inom det fria bildningsarbetet som anordnas av folkhögskolor

eftertraktade studieplatserna i de största städerna: man konkurrerar om samma studieplatser med vitsord från olika läroanstalter, men vitsorden är inte enhetliga (t.ex. Kauppinen & Marjanen 2020; Metsämuuronen 2017).

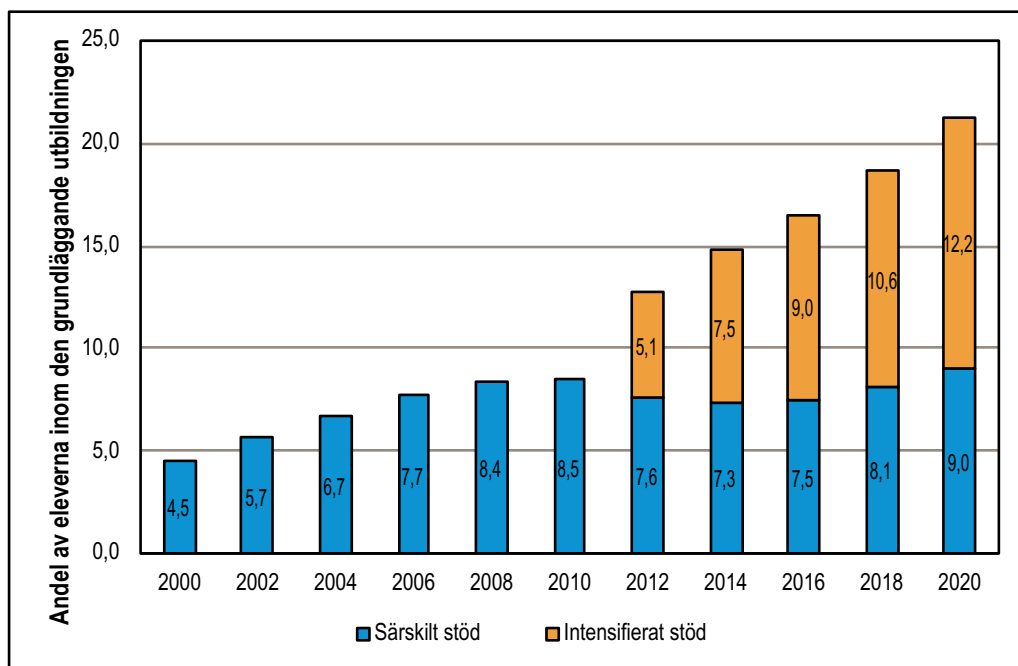
I landskapscentra och storstäder är det typiskt att minst en femtedel eller till och med nästan hälften av gymnasiestuderandena kommer från andra kommuner (Vipunen 2021). För små kommuner har en modern gymnasiebyggnad, olika utvecklingsprojekt (Kamppi m.fl. 2021) och förmåner som gymnasieskolan erbjuder, exempelvis läromedel, bilskola och dator, varit attraktiva faktorer som lockat nya studerande även utanför den egna kommunen. En hel gymnasieskolas livskraft kan vara beroende av dessa studerande som kommer från andra håll om det inte finns tillräckligt många studerande i den egna kommunen. Utbildning på andra stadiet är en betydande attraktionsfaktor för hela kommunen och därför lönar det sig att satsa på att locka studerande. På grund av den förlängda läroplikten har små kommuner dock förlorat en del av denna fördel när gymnasiestudierna har blivit avgiftsfria för alla. De måste eventuellt utveckla nya attraktionsfaktorer för att upprätthålla gymnasieutbildningen i sin kommun.

I vissa städer har den centraliserade gymnasieutbildningen lett till att lokala sökande inte längre får en studieplats på ett närgymnasium. I takt med att gymnasieskolornas dragningskraft ökar kommer det även sökande utanför den egna kommunen, vilket kan höja de genomsnittliga vitsorden så att inte ens goda kunskaper i läroämnena (vitsordet 8) räcker för att komma in på gymnasiet (Vipunen 2021). Situationen kan se likadan ut även för de populäraste studieplatserna inom yrkesutbildningen. Huvudparten av ungdomarna kommer dock fortfarande in på sitt förstahandsval (Ristikari m.fl. 2018).

Antalet elever som behöver stöd ökar på alla utbildningsnivåer – det behövs mer yrkesutbildad personal inom specialpedagogik

Det finns allt fler barn som behöver olika stödåtgärder inom småbarnspedagogiken och antalet elever som behöver stöd har enligt Statistikcentralen (2021) ökat kontinuerligt inom den grundläggande utbildningen under 2000-talet (figur 5). Det har konsekvenser för hela den efterföljande utbildningsvägen.

Trestegsstödet infördes i den grundläggande utbildningen 2011. Då infördes en ny stödnivå, intensifierat stöd, vilket till en början minskade behovet av särskilt stöd något. Antalet elever som får intensifierat stöd har ökat stadigt efter 2011, och även antalet elever som behöver särskilt stöd har återigen ökat sedan 2014. Antalet kvalificerade speciallärare motsvarar inte behovet, eftersom det ständigt finns hundratals lediga tjänster inom specialpedagogik på olika utbildningsnivåer i Finland. Endast 23 procent av lärarna i årskurs tre anser att de får tillräckligt med stöd av speciallärare (Ukkola & Metsämuuronen 2021).

FIGUR 5. Andel elever som får intensifierat och särskilt stöd i grundskolan. (Statistikcentralen 2021a)

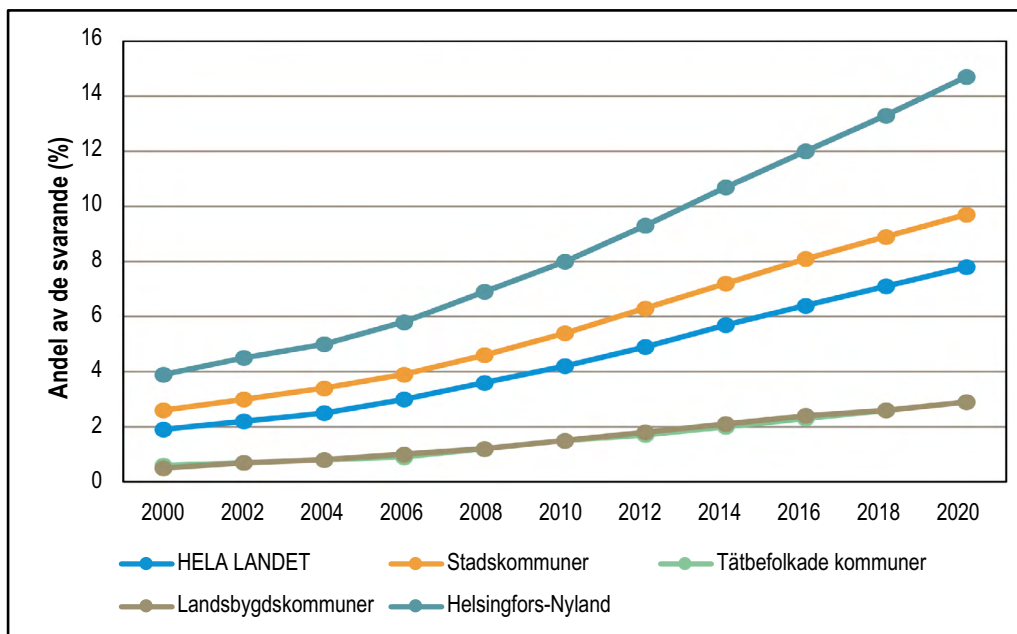
Antalet studerande som behöver olika stödåtgärder ökar även på andra stadiet och i övergångsskedet mellan den grundläggande utbildningen och utbildningen på andra stadiet i och med den nya läropliktslagen (SR 1214/2020) som trädde i kraft i augusti 2021. Enligt läropliktslagen får en elev gå i grundskola fram till att hen fyller 17 år. Enligt lagen ska eleven efter att ha fyllt 17 år gå vidare till exempelvis utbildning som förbereder inför examensutbildning eller grundläggande utbildning för vuxna. Elever som hinner fylla 17 år innan de avlägger grundskolans lärokurs har en sårbar ställning vid övergången. I det fallet är det viktigt att säkerställa kontinuiteten i stödåtgärderna.

Antalet studerande med främmande språk som modersmål ökar, särskilt inom den grundläggande utbildningen och yrkesutbildningen.

Andelen personer² främmande språk som modersmål har ökat betydligt i Finland under de senaste årtiondena (figur 6). De som har ett främmande språk som modersmål är särskilt koncentrerade till städerna och detta leder till skillnader även på skol- och regionnivå. I en stor del av grundskolorna finns det fortfarande inte en enda elev som studerar finska eller svenska som andraspråk. Å andra sidan följer över hälften av eleverna i vissa skolor lärokursen i andraspråk i ämnet modersmål och litteratur. (Ukkola & Metsämuuronen 2019; 2021.) S2/SV2-eleverna³ är en mycket heterogen grupp, men deras resultat ligger klart under genomsnittet både inom nybörjarundervisningen (Ukkola & Metsämuuronen 2019; 2021) och i slutet av den grundläggande utbildningen (Julin & Rautopuro 2016; Metsämuuronen & Nousiainen 2021). Särskilt de minst kvalificerade eleverna går över till yrkesutbildning. Antalet studerande med ett främmande språk som modersmål syns tydligt inom yrkesutbildningen: antalet studerande med ett annat modersmål än finska eller svenska har tredubblats inom grundexamensutbildningen under 2010-talet. Det skulle behövas mer stöd, eftersom studerande som inte är finsk- eller svenskspråkiga mer sällan slutför de studier de påbörjat inom yrkesutbildningen jämfört med studerande som har finska eller svenska som modersmål. (Vipunen 2021.)

2 Personer som inte har finska, svenska eller samiska som modersmål räknas som personer med främmande språk som modersmål (Statistikcentralen 2021b).

3 Enligt grunderna för läroplanen för den grundläggande utbildningen (2014) kan en elev studera lärokursen finska som andraspråk och litteratur, om elevens modersmål inte är finska, svenska eller samiska eller om han eller hon i övrigt har en flerspråkig bakgrund. Lärokursen i finska som andraspråk blir aktuell när det finns sådana brister i elevens grundläggande språkkunskaper i finska inom något eller några delområden av språkkunskaperna, som gör att elevens kunskaper inte ger förutsättningar för att fungera som en jämlik medlem i skolgemenskapen i den dagliga interaktionen. (Utbildningsstyrelsen 2021.)

FIGUR 6. Utvecklingen av den befolkningsandel som har ett främmande språk som modersmål i Finland (Statistikcentralen 2021a)

Siffror som gäller studentexamen visar att lärokursen finska som andraspråk ser ut att växa. Antalet studerande som deltar i studentexamensprovet i finska som andraspråk har fördubblats på fem år och ökar fortfarande med hundratals studerande varje år. Även antalet gymnasiestuderande som deltagit i studentskrivningarna i lärokursen svenska som andraspråk ökar, även om det fortfarande är fråga om ett mycket litet antal elever. (Vipunen 2021.)

Resurserna för att erbjuda undervisning och stöd varierar stort mellan anordnare av småbarnspedagogik och utbildning

Besparingarna i statsbudgeten har påverkat kommunernas resurser: kommunerna har varit tvungna att kompensera för brister med egen finansiering. En del anordnare av grundläggande utbildning, gymnasieutbildning, grundläggande konstundervisning och fritt bildningsarbete har minskat sin personal och undervisningsmängden till följd av besparingarna i statsbudgeten (Pitkänen m.fl. 2017). Anordnandet av den grundläggande utbildningen styrs också av timfördelningen som bygger på statsrådets förordning (SR 793/2018). Mängden undervisning som eleverna får varierar dock från kommun till kommun, och antalet lektioner har kunnat fördelas

på olika sätt mellan olika årskurser. Eleverna i en skola kan ha flera lektioner mindre per vecka än eleverna i en annan skola (t.ex. Ukkola & Metsämuuronen 2021). I vissa kommuner får eleverna flera timmar mer undervisning än minimiantalet varje vecka. Skillnaderna i hur mycket undervisning eleverna får kan kumuleras under den grundläggande utbildningen om eleven byter skola eller kommun under sin skolgång. En elev kan få mindre än det nationella minimiantalet lektioner på grund av byte av skola om undervisningen fördelas annorlunda mellan årskurserna i hans eller hennes skolor.

Det kan vara upp till ett års skillnad i mängden undervisning som eleverna får under sin grundläggande utbildning.

Förutom revideringen av läroplanen pressas kommunerna av förändringar i befolknings- och skolstrukturen och begränsade resurser. Kommunernas ekonomi har stramats åt samtidigt som läroplanerna infördes. Förskoleenheterna och skolorna tvingas dessutom arbeta med mycket olika resurser. (Venäläinen m.fl. 2020). Coronapandemins inverkan på kommunernas ekonomi kommer att märkas med en viss fördröjning.

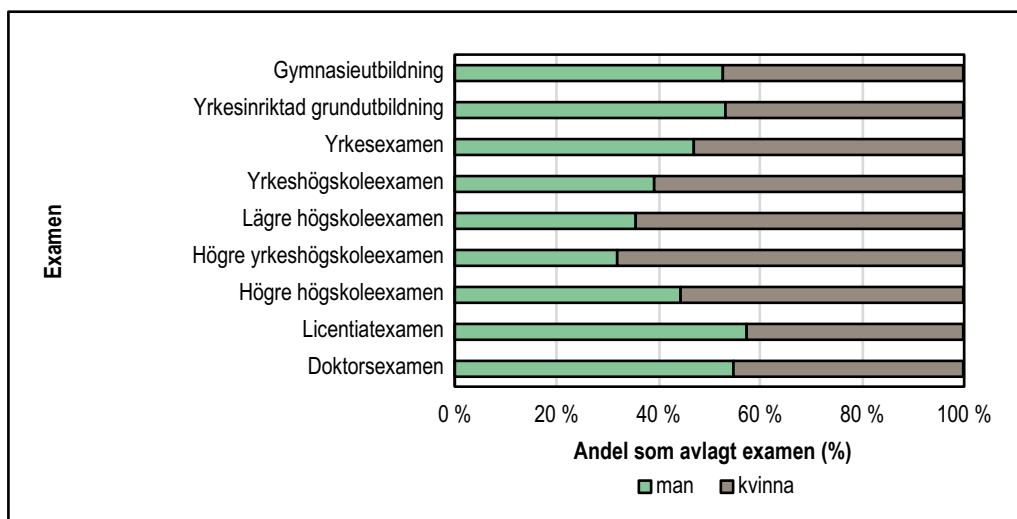
Hembakgrund, attityder och könsbunden praxis påverkar också kunskaperna och utbildningsvägarna indirekt

Läsintresset har upprepade gånger påvisats ha ett samband med elevernas kunskaper både i början av grundskolans första klass (Ukkola m.fl. 2020) och i slutet av nionde klass (Harjunen & Rautopuro 2015; Hellgren & Marjanen 2020; Kauppinen & Marjanen 2020) samt i studentskrivningarna i modersmålet (Hellgren m.fl. 2021). Men i början av första klass visar sig läsning som en hobby för barn till högutbildade vårdnadshavare. Även deltagande i ledda fritidsaktiviteter höjer, oberoende av vårdnadshavarnas utbildningsnivå, utgångsnivån för matematik och modersmålet i början av grundskolan, men det finns stora skillnader i deltagandet i fritidsaktiviteterna enligt hembakgrund: 56 procent av barnen till mammor med grundskolebakgrund går inte på något ledd fritidsaktivitet, medan endast nio procent av barnen till mammor med universitetsbakgrund inte deltar i ledda fritidsaktiviteter. (Ukkola m.fl. 2020; Silverström m.fl. 2020).

Eleverna väljer oftast utbildning efter grundskolan utifrån sina egna intressen. Även skolresultat, framtida planer för fortsatta studier, karriärmål och läroanstaltens läge är viktiga faktorer. Kamraternas val, studiehandledarens rekommendation och föräldrarnas åsikter har mindre inverkan på valet av studieplats. (Goman m.fl. 2020.) För personer med invandrarbakgrund påverkas yrkesvalet av attityder och

uppfattningar om värdet av olika yrken som de fått från kulturen i ursprungslandet. Även studiehandledarnas attityder och utmaningar när det gäller att identifiera kompetens kan förstärka stereotypa utbildningsvägar. (Airas m.fl. 2019.)

En skillnad i elevernas attityder kan observeras redan i början av tredje klass: flickorna hade en mer positiv attityd till skolan och läroämnena än pojkarna. Attityder kan ha stor betydelse för vilka ämnesval eleverna gör i skolan och var de i slutändan fortsätter sina studier. (Ukkola & Metsämuuronen 2021.) Attityder är inte bara individuella egenskaper utan kan påverkas av kulturella normer, förväntningar och strukturer (Saarinen m.fl. 2021a). Trots att Finland har rykte om sig att vara ett föregångsland när det gäller jämställdhet är utbildnings- och arbetsmarknaden i Finland starkt uppdelad i kvinno- och mansdominerade sektorer. Uppdelningen syns också enligt utbildningsnivå: huvudparten av alla högskoleexamina avläggs av kvinnor (figur 7). Av de högre yrkeshögskoleexamina avlade kvinnorna hela två tredjedelar 2019 (Statistikcentralen 2021b). Könsuppdelningen återspeglas dock fortfarande i det faktum att mäns löner i genomsnitt är högre än kvinnors.

FIGUR 7. Examina avlagda av män och kvinnor i åldern 20 år och äldre, år 2019 (Statistikcentralen 2021a)

Man har försökt minska könssegregeringen genom olika projekt. Problemen med dessa har bland annat varit deras kortvarighet samt verksamhetens ensidiga karaktär och det faktum att de är begränsade till kretsen kring själva projektet. Lärarnas arbete spelar en viktig roll för jämlikheten, och därför bör särskild uppmärksamhet fästas vid lärarutbildningen. Det är viktigt att skolornas likabehandlingsplaner

omsätts i konkreta åtgärder. Genom att ta itu med normativa uttalanden och handlingar kan man bidra till att bryta fördomar och påverka diskriminering. (Saarinen m.fl. 2021a.)

Invandrares utbildningsvägar bygger inte alltid på färdigheter och behov

En del studerande kommer till Finland och börjar skolan först när de är vuxna. Invandrarnas varierande bakgrunder och olika utgångspunkter syns till exempel i läs- och skrivundervisningen för invandrare och i den grundläggande utbildningen för vuxna, där gruppernas heterogenitet och att de studerandes kunskapsutveckling och framtida vägar är individuella betonas (Hievanen m.fl. 2020). De studerandes övergångar och framsteg längs utbildningsvägen är inte alltid optimala ur deras egen synvinkel. Övergången till nästa utbildning kan vara för snabb med tanke på studerandens språkutveckling. Det kan innebära att utvecklingen av språkkunskaperna inte motsvarar de språkliga kraven för nästa utbildningsnivå. (Hievanen m.fl. 2020).

Utbildningen inom det fria bildningsarbetet genomförs i olika paket med varierande längd och undervisningsmetoder. Det här stöder å ena sidan den senaste reformens mål att betjäna olika målgrupper, men å andra sidan utmanar systemets förmåga att garantera lika möjligheter för studerande att få utbildning som motsvarar deras behov och mål överallt i Finland, oberoende av läroanstaltens storlek och lokala faktorer. Lärarna är bekymrade över om utbildningens längd, genomförande och fortsatta handledning på bästa möjliga sätt uppfyller i synnerhet behoven hos studerande som gör långsammare framsteg. Ett annat orosmoment är att finansieringen av utbildning koncentreras till dem som omfattas av integrationsplanen. Detta utesluter personer som har varit i Finland längre och som skulle ha nytta av läskunnighetsutbildningen.

För många invandrarstuderande är snabba utbildningsvägar ändamålsenliga, men särskilt för invandrare som påbörjat sina studier i Finland med svaga grundläggande kunskaper kan strävan efter att avsluta utbildningen och komma ut i arbetslivet snabbare utgöra en risk för den sociala och ekonomiska jämlikheten. Om studeranden inte uppnår en gedigen grundläggande kompetens under utbildningen är han eller hon sårbar i arbetslivets brytningsskeden.

För många som har varit hemma länge kan möjligheten att studera vara viktig i sig. Att nå målen kan betyda mycket mer för en studerandes liv än en mätbar ökning av läs- och skrivförmågan. Att målen nås kan också till exempel bredda de här studerandenas horisont och öka deras möjligheter att påverka. (Hievanen m.fl. 2020.)

Praxisen för särskilt stöd varierar inom yrkesutbildningen

Med tanke på den utbildningsmässiga jämlikheten och likabehandlingen är det viktigt att stöd- och handledningstjänsterna riktas enligt behov och i rätt tid. Inom yrkesutbildningen har antalet studerande som får särskilt stöd ökat under de senaste åren. Syftet med det särskilda stödet är att göra det möjligt för studerande som har större studieutmaningar än vanligt att studera till ett yrke. Särskilt stöd består av planerat pedagogiskt stöd och särskilda undervisningsarrangemang som bygger på den studerandes individuella behov, mål och förmågor.

Alla studerande får inte det stöd de behöver i sina studier i rätt tid.

Både identifieringen av stödbehovet och genomförandet av stödåtgärderna varierar. De planerade stödåtgärderna skrivs in i de studerandes personliga utvecklingsplaner för kunnandet (PUK). De studerandes delaktighet i överenskommelser om stödåtgärder genomförs väl då det särskilda stödet planeras. Men stödets effektivitet utvärderas inte systematiskt. Resultaten av en utvärdering som NCU gjort visar att personalen inte är tillräckligt medveten om de överenskomna stödåtgärderna och förfarandena. Det finns utrymme för förbättringar när det gäller informationsflödet och samarbetet mellan personalen. (Goman m.fl. 2021a.)

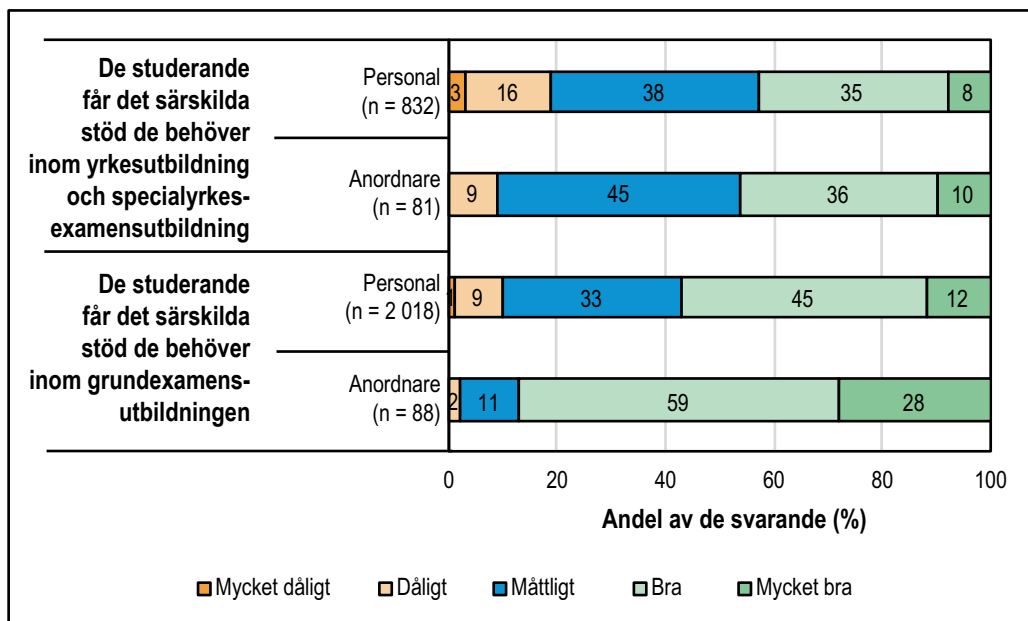
Anordnarnas syn på det särskilda stöd som de studerande får är mer positiv än personalens (figur 8). Alla utbildningsanordnare bedömde att de studerandes tillgång till det särskilda stöd de behöver i de gemensamma delarna av utbildningen var minst måttlig, och 85 procent ansåg att den var bra eller mycket bra. En tiondel av personalen ansåg att de studerande får det särskilda stöd de behöver i låg eller mycket låg grad. I de yrkesinriktade examensdelarna upplevdes stödet som ännu svagare. (Goman m.fl. 2021a.)

För studerande med utländsk bakgrund är akademiska språkfärdigheter en viktig förutsättning för högskolestudier

Enligt prognoserna behöver mer än hälften av våra nya arbetstagare högskoleutbildning i framtiden (Utbildningsstyrelsen 2019). Studerande med utländsk bakgrund är en växande men fortfarande underrepresenterad grupp i de finländska högskolorna, särskilt vid universiteten (Airas m.fl. 2019). Den här iakttagelsen gäller barn till invandrare som flyttat till Finland, men också invandras barn som är födda i Finland och har avlagt grundskolan här. Den låga andelen studerande med invandrarbakgrund som antas till högskolorna tyder på att det finländska utbildningssystemet inte ge personer med invandrarbakgrund som är födda i Finland tillräckliga färdigheter för högskolestudier.

Vid ansökan till högskoleutbildning ligger särskilt språkkunskaperna i fokus. Frågor som har väckt oro är bland annat den stora variationen i sättet att ordna undervisning i finska som andraspråk liksom i kvaliteten på de utbildningsnivåer som föregår högskoleutbildningen. Undervisningen i finska och svenska som andraspråk samt i modersmålen finska och svenska borde göra det möjligt att utveckla akademiska språkfärdigheter på alla utbildningsnivåer.

De studerande önskade att också högskolestudierna skulle innehålla språkstudier som framskrider på ett konsekvent sätt samt språkligt stöd. Det faktum att studerande med utländsk bakgrund inte ses som en egen grupp i högskolor gör det svårare att rikta stödet, handledningen och kommunikationen till den här gruppen. Trots jämlikhets- och likabehandlingsplanerna i högskolorna är det alltså svårt att identifiera specialgruppers behovet av positiv särbehandling. (Airas m.fl. 2019).

FIGUR 8. Utbildningsanordnarnas och personalens åsikter om det särskilda stöd som de studerande får i gemensamma och yrkesinriktade examina. (Goman m.fl. 2021a)

Tillgången till särskilt stöd är bäst inom naturvetenskap samt hälsa och välfärdsbranschen och sämst inom teknik- och tjänstesektorn. Jämfört med personal från större organisationer anser personal från organisationer med ett mindre antal studerande att tillgången till stöd är bättre. Då en kontinuerlig ansökan används (dvs. man kan söka till utbildningar när som helst) är identifieringen av nya studenters stödbehov inte lika systematisk som i andra typer av ansökningar. Inom yrkes- och specialyrkesexamensutbildningar är identifieringen mindre effektiv än inom grundexamensutbildningen. Inom grundexamensutbildningen är stödet mindre effektivt inom yrkesexamensdelarna än de gemensamma delarna. Praxisen för att anpassa bedömningen av kunnandet och avvika från kraven på yrkesskicklighet eller kunskapsmålen är inte tydlig. (Goman m.fl. 2021a.)

1.3 Utbildningens tillgänglighet och de studerandes delaktighet

- Det finns stora regionala variationer i deltagandet i småbarnspedagogik.
- Handledningen om utbildningens övergångskeden är inte alltid aktuell och behovsbaserad.
- Resurserna för handledning varierar inom utbildningen på andra stadiet. Särskilt de som har blivit mobbade behöver stöd i sina studier.
- Via lärarutbildningen kan man påverka jämlikhet, likvärdighet och likabehandling bland eleverna.
- Den internationella tillgängligheten till högskoleutbildning påverkas av strategier som har utvecklats utifrån olika tolkningar av likabehandling.

Det finns stora regionala variationer i deltagandet i småbarnspedagogik

Småbarnspedagogikens uppgift är att stödja barns övergripande utveckling, främja jämlikhet och likabehandling av barnen, förebygga marginalisering och skapa en grund för barnets framtida lärande. Varje barn har rätt att delta i småbarnspedagogiken, och i Finland har barn i åldrarna 1–6 år som deltar i småbarnspedagogiken ökat stadigt under de senaste åren. Situationen inom småbarnspedagogiken skiljer sig ändå på många sätt från exempelvis den grundläggande utbildningen: Deltagandet i småbarnspedagogiken varierar i hög grad regionalt och alla barn omfattas inte av småbarnspedagogiken. Familjernas situation påverkar om det lönar sig att delta i småbarnspedagogik ur deras synvinkel. Utöver de klientavgifter som tas ut av familjerna påverkas barnens deltagande i småbarnspedagogiken bland annat av servicesystemet för hemvårdsstöd, som inte är enhetligt i Finland: Kommunerna kan om de så önskar utöver hemvårdsstödet även betala kommuntillägg till familjerna. Villkoren för att familjerna ska få kommuntillägg till hemvårdsstödet strider i vissa kommuner både mot de utbildningspolitiska och arbetskraftspolitiska uppgifter som fastställts för småbarnspedagogiken på nationell nivå. (Siippainen m.fl. 2020, Kuusiholma-Linnamäki m.fl. 2021)

Utvecklingen av barnens delaktighet inom småbarnspedagogiken

Idén om delaktighet bygger på FN:s konvention om barnets rättigheter, där man betonar barnets rätt att bli hörd i frågor som rör honom eller henne själv. Målet med en kultur som främjar delaktighet är att vägleda barnen till demokrati. Inom småbarnspedagogiken innebär inkludering att barnen är aktiva deltagare och medlemmar i sin grupp. De som tillhandahåller småbarnspedagogik och barnomsorg anser trots allt att barnens deltagande i småbarnspedagogiken är mindre effektivt än på många andra områden. Bland annat bedömer anordnarna att barnens deltagande i planeringen och utvärderingen av verksamheten samt valet av arbetssätt är lågt. I synnerhet de som arbetar i grupper med yngre barn bedömer att barnens delaktighet är svag. I sina öppna svar beskrev personalen på förskolorna dock på ett uttömmande och rikt sätt varierande metoder som kan anses betona barns delaktighet. Delaktighet är fortfarande ett relativt nytt begrepp, och det behövs diskussioner om betydelsen och praxisen i vardagen. (Juutinen m.fl. 2021).

Invandrarnas tillgång till läskunnighetsutbildning uppfattas som god, men det finns rum för förbättring när det gäller flexibiliteten i utbildningsvägarna

De som tillhandahåller läskunnighetutbildning för invandrare anser att det finns tillräckligt med studieplatser i förhållande till efterfrågan och att målgrupperna i stort sett nås på ett bra sätt (tabell 2). Men det finns fortfarande utmaningar när det gäller tillgängligheten för dem som förvärvsarbetar och dem som har varit hemma länge. En utmaning är till exempel att tillhandahålla barnomsorg för hemmaföräldrar.

TABELL 2. Utbildningsanordnarnas och lärarnas uppfattning om hur de har lyckats nå ut med läskunnighetsutbildningen till de olika målgrupperna, fritt bildningsarbete. (Hievanen m.fl. 2020).

Skala	Anordnare		Lärare	
	%	n	%	n
Helt av annan åsikt	1,5	1	1,6	1
Delvis av annan åsikt	16,4	11	8,2	5
Delvis av samma åsikt	53,7	36	54,1	33
Helt av samma åsikt	26,9	18	31,1	19
Jag kan inte säga	1,5	1	4,9	3
Totalt	100,0	67	100,0	61

Majoriteten av lärarna säger att de skulle hänvisa de studerande till nästa utbildning antingen efter eller under utbildningen, om de studerande hade de nödvändiga kunskaperna för att gå den. En del av de studerande uppfyller inte villkor för att få en plats för fortsatta studier till exempel på grund av bristande grundläggande utbildning. Det regionala utbudet av platser har också betydelse för möjligheten att få en plats för fortsatta studier. Det har visat sig vara utmanande att hitta en väg framåt särskilt för personer som precis börjat läsa och skriva och personer med inlärningssvårigheter. (Hievanen m.fl. 2020).

En utmaning för myndighetssamarbetet och för att utbildningsvägen ska fungera är att målgruppen för integrationsutbildningen, läskunnighetsutbildningen och den grundläggande utbildningen för vuxna och målen för utbildningen delvis lämnar utrymme för tolkningar och är överlappande. Det här syns bland annat i de olika styrprinciperna för utbildningen vid arbets- och näringsbyråerna och andra handledande instanser. Det finns till exempel inga formella begränsningar i lag eller finansiering när det gäller målgruppen för eller innehållet i läskunnighetsutbildningen, vilket ger utrymme för regionala och anordnarspecifika tolkningar av vilka som är målgrupp. (Hievanen m.fl. 2020).

Samarbetet mellan olika aktörer inom läskunnighetsutbildning, grundläggande vuxenutbildning och yrkesutbildning är gott, men omfattningen av samarbetet varierar och beror delvis på enskilda aktörers och lärares aktivitet. Den nuvarande dataskyddslagstiftningen skapar utmaningar för informationsutbyte och naturlig kommunikation för att dela information som är relevant för en studerandes utbildningsväg. Läroanstalterna upplever dock att samarbetet med andra utbildningar och projekt ger de studerande mervärde både under studietiden, till exempel i form av samarbete med arbetslivet, och i övergångsskedena i utbildningen. (Hievanen m.fl. 2020).

Bristande handledning och stöd inom utbildning på andra stadiet

Utbildningsanordnarnas varierande resurser påverkar den handledning som de studerande får på gymnasiet. Anordnarna av gymnasieutbildning bedömde att handledningsresurserna i förhållande till antalet studerande var bättre än vad anordnarna av yrkesutbildning ansåg. 76 procent av anordnarna av gymnasieutbildning ansåg att resursernas tillräcklighet var god eller mycket god, medan endast 57 procent av anordnarna av yrkesutbildning ansåg det. (Goman m.fl. 2020a; 2020b.) Personalen som arbetar inom det naturvetenskapliga området samt inom hälsa och välfärd var de som upplevde att personalresursernas tillräcklighet och arbetsfördelningen bland personalen var bäst med tanke på det särskilda stödet. Personalen inom teknik och tjänster ansåg att resursernas tillräcklighet var sämst. Teknikbranschen var även den bransch där arbetsfördelningen bedömdes som sämst. (Goman m.fl. 2021a.)

Huvudparten av eleverna inom den grundläggande utbildningen får tillräckligt med handledning för att planera kommande studier och göra val.

De studerande som hade haft inlärningssvårigheter eller som upprepade gånger hade utsatts för mobbning under grundskolan upplevde oftare än andra att de inte uppmuntrades att fundera tillräckligt på fortsatta studiemöjligheter och att studiehandledarna inte hade tillräckligt med tid att diskutera med dem. De ansåg också att deras självkänsla och deras förmåga att söka information och fatta beslut var dåligt utvecklad. Dessa elever hade också svårare än andra att påbörja och bedriva sina studier efter den grundläggande utbildningen. (Goman m.fl. 2020.)

Läroutbildningen kan påverka likabehandlingen av de studerande

Läroutbildningen bidrar till jämlikhet och likabehandling på alla utbildningsnivåer. Skyldigheterna och tolkningarna av jämlikhet i läroplansgrunderna styr skolorna, men i slutändan beslutar skolorna självständigt om hur verksamheten fungerar. Lärarna har stor autonomi och de bygger genom sitt eget agerande upp delaktighet och skapar jämlikhet eller ojämlikhet.

Inom pedagogik och utbildning syftar tolerans och olikhet oftast på mångkulturella frågor. Samtidigt tigger man till exempel om skillnader i kön och sexuell läggning. På läroutbildningen tar man inte systematiskt upp frågor om kön och olika skillnader tillsammans, utan frågorna diskuteras och bemöts endast i enskilda fall. Inom läroutbildningen verkar det finnas ett implicit antagande om att det råder jämlikhet i Finland. (Saarinen m.fl. 2021a.) Förutom jämlikhetsutbildning för lärare finns det brister i skolornas egna likabehandlingsplaner. Planerna bygger ofta på färdiga mallar. De är därför inte kopplade till skolarbetet och man förbinder sig inte vid att följa dem. (Saarinen m.fl. 2021a.)

Innehållet i en blivande lärares pedagogiska studier varierar mycket beroende på universitetens och yrkeshögskolornas egna prioriteringar (Jyrhämä 2021). Lärares bedömningskompetens har en direkt inverkan på studerandens möjligheter att fortsätta sina studier enligt sina önsknings. Lärarna använder vanligtvis enskilda skriftliga prov i sin bedömning. Med hjälp av en enda bedömningsmetod har man ofta begränsad möjlighet att bedöma alla uppställda mål för studerandens lärande. En diversifiering av bedömningsmetoderna skulle göra det möjligt för studeranden att visa sitt kunnande på olika sätt och uppmuntra hen till lärande. Samtidigt kan det här göra bedömningen mer transparent. Endast 42 procent av lärarna i grundskolan och på gymnasiet anser att bedömningen av eleverna och de studerande på deras skola eller läroinrättning är rättvis. Ledningen för anordnare av lärarnas grundutbildning och fortbildning samt skolor och läroanstalter bör fästa uppmärksamhet vid att under en längre tidsperiod stärka och göra lärarnas bedömningskompetens mer mångsidig (Atjonen m.fl. 2019).

Tillgången till högre utbildning påverkas av verksamhetsprinciper som bygger på olika tolkningar av likabehandling

Internationalisering ingår i allt fler högskolors strategi, men de strategiska målen för internationalisering är inte alltid synliga i verksamheten och kvalitetsstyrningen på ett tydligt sätt (Nordblad m.fl. 2019; Pyykkö m.fl. 2020). Även begreppet likabehandling (fi. yhdenvertaisuus) förekommer i stor utsträckning i de strategiska formuleringar som beskriver högskolornas verksamhet samt i ledningens och personalens uttalanden (Airas m.fl. 2019). Begreppet uppfattas dock ofta som att alla kategorier av sökande

eller studerande ska behandlas lika. Likabehandling som *utgångspunkt* innefattar det implicita antagandet att alla har samma utgångspunkt. Enligt utvärderingsdata är detta dock inte fallet, utan bakgrunden har betydelse. Det vore därför mer meningsfullt att i stället för att tala om att alla har samma utgångspunkt, betona att *målet är detsamma*. För närvarande erkänns inte personer med utländskt ursprung som en egen grupp inom den högre utbildningen, vilket gör det svårt att rikta sig till dem med kommunikation, tjänster, stöd eller rådgivning. Trots jämlikhets- och likabehandlingsplaner i högskolorna är det en utmaning att identifiera behovet av positiv särbehandling av specifika grupper (Airas m.fl. 2019).

Vid högskolorna och universiteten strävar man efter att uppmärksamma olika grupper av sökande och studerande genom att skapa mer flexibla ansökningsvägar och studiestrukturer (Moitus m.fl. 2020, Konkola m.fl. 2021). Med hjälp av flexibla modeller för studievägar skapas modeller för lärande som är avsedda för personer i olika livssituationer och med olika utbildningsbakgrund (Moitus m.fl. 2020).

Digitaliseringen har på nationell och internationell nivå öppnat möjligheter att nå nya målgrupper och utveckla utbudet av kontinuerligt lärande.

Det råder stor konkurrens om högskoleplatserna i Finland i ansökningskedet. Kunskaper om ansökningsförfarandena samt språkkunskaper är därför en hörnsten i ansökningsprocessen. Ansökningsprocesserna och praxis bygger på traditioner i en enhetlig kultur och på att man behärskar finska eller svenska. Det här ger upphov till en situation där de som fått en studieplats bildar en relativt enhetlig grupp. Universiteten är väl medvetna om behovet av att utveckla personalens färdigheter när det gäller till exempel mångkulturalism, och flera universitet har inkluderat internationaliseringsmål i sina strategier. Yrkehögskolorna har insett kompetensbehovet inom arbetslivet och utmaningarna med att ge vägledning och stöd till studerande med utländsk bakgrund under deras praktik (t.ex. Konkola m.fl. 2021). Det har man försökt åtgärda bland annat genom att erbjuda utbildning i handledning av studerande på klarspråk.

För högskolestuderande är det viktigt att höra till en grupp – oberoende av bakgrund

Studerande med utländsk bakgrund verkar gynnas av riktat stöd och positiv särbehandling, men vill inte bli stämplade som annorlunda än andra. De studerande namngav flera former av stöd och handledning som de hade haft nytta av i ansökningsskedet eller under studietiden (bl.a. förberedande utbildningar, egen handledare, språkligt stöd från tutorlärare, extratid på tentamina, vägar till högskoleutbildning via separat ansökan). Men de försöker hellre klara sig själva eller med hjälp av vänner än att behöva uppleva att de blir bemötta på ett annat sätt eller som annorlunda än andra.

Man kunde tänka sig att tillhörigheten till en grupp kräver en viss grad av konformitet med personer med finländsk bakgrund. De studerande själva satte likhetstecken mellan att vara lika och likabehandling eftersom de inte ville känna sig annorlunda än andra. Olikhet ansågs därför också som ett avsteg från rättvisprincipen (jfr den traditionella jämlikhetsdiskursen). Liknande åsikter framkom inte i fråga om högskolornas internationalism och internationella utbytesstudenter, utan högskolorna tog för givet att de har egna skraddarsydda tjänster för dem och att olikhet endast är något positivt och berikande.

***Coronapandemins
inverkan på likvärdigheten***

iStock Photo

- Förändringarna under pandemin lättade på trycket i vardagen inom småbarnspedagogiken, men kommunikationen med hemmen blev svårare.
- Distansundervisning skapade ojämlikhet bland eleverna inom den grundläggande utbildningen.
- Att genomföra stödåtgärder under undantagsförhållandena medförde utmaningar.
- Elevernas och lärarnas beredskap att använda IT-utrustning varierade. Det fanns också skillnader i tillgången på utrustning.
- Undantagsförhållandena gav upphov till ett välfärds- och kompetensunderskott – men vissa elever gynnades.
- Yrkesstuderande som behövde mest stöd upplevde att de fick minst stöd.
- Högskolestuderandes olika beredskap inför självständiga studier framhövdes under coronatiden.
- Distansundervisningen har också gjort utbildningen mer tillgänglig.

Åren 2020–2022 kommer att bli ihågkomna på grund av coronapandemin, som inte bara påverkade hälsa och säkerhet, utan även vardagliga aktiviteter och invanda mönster i samhället och i individers liv. Nästan hela landet övergick snabbt till distansundervisning i mars 2020. Den allmänna distansundervisningen upphörde i maj 2020, men även efter det har perioder av distans- och närundervisning avlöst varandra på många skolor, läroanstalter och högskolor. Pandemin har haft en långvarig påverkan på vardagen och välbefinnandet såväl i hemmen som inom småbarnspedagogiken, i skolorna, på läroanstalterna och högskolorna. Många av effekterna kommer att synas med fördröjning.

Coronatiden har på ett nytt sätt lyft fram elevernas och de studerandes personliga erfarenheter och deras utmaningar i fråga om lärande. Samtidigt har vi fått en bredare förståelse för sambandet mellan dessa och elevernas välbefinnande och ork. De digitala lösningarna för distansundervisning har också gett upphov till nya frågor och informationsbehov.

Denna exceptionella period har visat hur nära sammanflätade utbildning och samhälle är. För barn, ungdomar och vuxna utgör lärande och kunskapsutveckling ett meningsfullt sätt att leva och vara tillsammans. Vid sidan av det här förankrar skolan dessutom individen i samhället och ger individen en modell för att fungera i samhället. Utbildningen formar vårt sätt att tala, agera och förhålla oss till andra, samhället och världen. Det är därför viktigt att både observera och ifrågasätta hur utbildningen reproducerar ojämlikhet och privilegier, och hur denna praxis samt dessa diskurser och attityder kan förändras.

Förändringarna under pandemin lättade på trycket i vardagen inom småbarnspedagogiken, men kommunikationen med hemmen blev svårare

Pandemin medförde olika begränsningar för den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken. Undantagsförhållandena ledde dock också till nya arbetssätt, exempelvis mer arbete i smågrupper och mindre samarbete mellan grupperna. Verksamheten i smågrupper gav andrum i vardagen, vilket var särskilt bra för barn som behövde stödåtgärder. Personalen tyckte också att det var meningsfullt och skapade mer gemenskap att arbeta i smågrupper. Friluftsliv, utomhusaktiviteter och renlighetsundervisning i naturen i närmiljön ökade, men utflykter och samarbete med exempelvis kulturarrangörer anordnades inte alls på många enheter. Pandemin berörde olika regioner på olika sätt; i vissa regioner tillät man att utflykterna fortsatte, medan man i andra stängde igen nästan alla möjliga utflyktsplatser. Verksamhetsställena inom småbarnspedagogik hade alltså olika ställning beroende på geografiskt läge. Om platsen låg på gångavstånd från lämpliga och öppna

utflyktsmål kunde barnen ändå göra utflykter. Grupper som var beroende av kollektivtrafiken genomförde virtuella turer och fantasiturer. (Juutinen m.fl. 2021; Poroila 2021).

För att bekämpa coronaviruset infördes många slags hygienåtgärder på verksamhetsställena inom småbarnspedagogiken i enlighet med nationella och lokala anvisningar. Hygienhanteringen förändrade de vardagliga aktiviteterna och schemalagningen. På vissa ställen var detta dock också ett sätt att öka barnens delaktighet och jämlikhet: genom att lära ut handhygien individuellt till varje barn och alltid tvätta händerna tillsammans med en vuxen fick varje barn lika mycket egentid med en vuxen. (Juutinen m.fl. 2021; Poroila 2021).

Samarbetet med vårdnadshavarna hade antingen delvis eller helt övergått till att ske på distans. Möten med vårdnadshavarna begränsade sig till möten utomhus eller på distans, vilket gjorde det svårt att berätta om aktiviteter och utbyta information på daglig basis. Å andra sidan tyckte personalen att det var smidigare och mer lättillgängligt än tidigare att anordna samtal om planen för småbarnspedagogik på distans. (Juutinen m.fl. 2021; Poroila 2021).

Distansundervisning skapade ojämlikhet bland eleverna inom den grundläggande utbildningen

Problem som redan hade identifierats tidigare inom den grundläggande utbildningen förvärrades under distansundervisningen. Det fanns till exempel brister i tillgången till elevvård. För att mildra effekterna av undantagsförhållandena behövdes det ytterligare resurser för stödundervisning, allmänt stöd, intensifierat stöd och särskilt stöd för lärande. Under distansundervisningsperioden var stödet i hemmet särskilt viktigt för elever inom den grundläggande utbildningen, vilket försatte eleverna i en ojämlik ställning när det gällde t.ex. vårdnadshavares möjligheter att hjälpa, hemutrustning, tillgång till internetuppkoppling, utrymme och arbetsro. (Goman m.fl. 2021b; Ukkola & Metsämuuronen 2021.)

Det var utmanande att tillhandahålla särskilt och intensifierat stöd på distans.

Lärarna kände att de inte kunde ge tillräckligt med stöd till alla sina elever. Bristen på närundervisning undergrävde jämlikheten, i synnerhet bland elever som behöver särskilt eller intensifierat stöd och elever som hör till en språklig minoritet. Lärare och rektorer upplevde också att självstyrningen och motivationen påverkade jämlikheten mellan eleverna. (Goman m.fl. 2021b; Ukkola & Metsämuuronen 2021.)

Det förekom brister i tillgången till IT-utrustning och också i IT-kunskaperna – men den digitala kompetensen förbättrades dramatiskt under distansundervisningen

Problem med tillgång till IT-utrustning och brist på internetuppkoppling undergrävde likabehandlingen av eleverna vid distansundervisningen. Det var särskilt uttalat inom den grundläggande utbildningen. Den snabba övergången till distansundervisning orsakade ojämlikhet mellan skolorna, eftersom alla skolor inte hade samma beredskap och utrustning för att övergå till distansundervisning. Det har rått brist på IT-utrustning och elevernas digitala kompetens har varierat, vilket har påverkat hur smidigt den webbaserade undervisningen har fungerat. Lärarnas beredskap att flytta undervisningen till webben och deras digitala kompetens varierade. Det fanns också stora skillnader i utrustning och i förmågan att använda utrustningen. Lärarna och rektorerna ansåg dock att både elevernas och deras egen kompetens förbättrades avsevärt under distansundervisningen. (Goman m.fl. 2021b; Ukkola & Metsämuuronen 2021.)

Undantagsförhållandena gav upphov till ett välfärds- och kompetensunderskott – men vissa elever gynnades

Många skolor, lärare och rektorer var hårt pressade under undantagsförhållandena, och det framkom skillnader mellan skolor och elever i många avseenden. Lärare inom den grundläggande utbildningen ansåg att kunskapsgapet ökade – vissa elever gjorde framsteg i sina studier och andras kunskaper till och med försämrades. Lärarna rapporterade om utmaningar som gällde stödåtgärder och elevvård. Å andra sidan påpekade vissa rektorer att det ändå finns skillnader mellan elever och skolor, oavsett om det är en pandemi eller inte, och att vissa elever alltid kommer att behöva mer stöd under sin skolgång än andra. Några av rektorerna uppgav att allt gick bra och att undantagsförhållandena hade liten inverkan på lärandet. Några av lärarna i tredje klass såg också fördelar med undantagsförhållandena, och de konstaterade att för vissa elever var självständiga studier en bra lösning. Lärarna betonade vikten av samarbete för att se till att eleverna behandlas så jämnt som möjligt i olika årskurser. (Goman m.fl. 2021b; Ukkola & Metsämuuronen 2021.)

Under distansundervisningen kunde eleverna visa upp ett brett spektrum av färdigheter på ett annat sätt än vid närundervisning.

Vårdnadshavarna till elever i tredje klass hade blandade erfarenheter av undantagsförhållandena i andra klass under vårterminen. Att undantagsförhållandena var tuffa avspeglades i flera vårdnadshavares svar. De små eleverna behövde mycket

stöd i sina studier. Både vårdnadshavarnas krafter och lärarnas resurser var ansträngda. Enligt vårdnadshavarna kunde de inte ge så mycket stöd som skulle ha behövts. Enligt vissa vårdnadshavare gick dock allting bra och undantagsförhållandena hade liten inverkan på barnets studier. Många vårdnadshavare hade gjort positiva iakttagelser. Vissa elever kunde koncentrera sig bättre hemma än i en stor klass, medan andra var glada över att slippa gå upp så tidigt eller vänta på långsammare elever. (Ukkola & Metsämuuronen 2021.)

Yrkesstuderande som behövde mest stöd upplevde att de fick minst stöd

Mer än hälften av de studerande på yrkesutbildningar ansåg att studierna under undantagsförhållandena var mer mentalt krävande än under normala förhållanden. Å andra sidan ansåg huvudparten av de studerande att de hade fått tillräckligt med stöd i sina studier. Drygt en fjärdedel hade upplevt mycket problem i sina studier på grund av undantagsförhållandena. De studerande som fick problem med motivation, belastning och studier under undantagsförhållandena upplevde att deras studieframgång och läroanstaltens stöd var sämre än andra studerande. Dessa studerande upplevde också oftare än andra att deras studiefärdigheter var bristfälliga samt att tillgången till studiehandledning och studerandevård var svag. (Goman m.fl. 2021b.)

Enligt yrkesutbildningsanordnarnas ledning var de områden inom vilka det var svårast att genomföra utbildning på arbetsplatser i servicebranscherna samt hälso- och välfärdsbranscherna. De minst svåra områdena var jord- och skogsbruk samt databehandling och telekommunikation. Den utbildning som ordnades på arbetsplatser avbröts oftast på grund av pandemin i RFV-områdena Södra Finland och Östra Finland. Genomförandet av yrkesprov kännetecknades av många utmaningar, men metoderna kunde också förnyas. Under undantagsförhållandena utvecklades mer varierande sätt att avlägga yrkesprov även på andra håll än inom arbetslivet. I bedömningen av kunnandet upplevdes däremot något mindre problem. Flest utmaningar när det gällde utbildning på arbetsplatser, yrkesprov och bedömning av kunnande upplevdes i RFV-området Södra Finland och minst i RFV-området Norra Finland. (Goman m.fl. 2021b.) Resultatet kan också anses återspegla epidemiläget och de begränsningar som är förknippade med det i dessa områden.

De mest utmanande aspekterna av coronapandemin var tillhandahållandet av och tillgången till särskilt stöd, medan identifieringen och planeringen av det särskilda stödet var mindre utmanande. Det var en utmaning att nå eleverna under pandemin. Även om man erbjöd närundervisning löste man inte nödvändigtvis utmaningarna med att tillhandahålla stödet, eftersom vissa elever inte deltog av en eller annan anledning. Under pandemin framhövdes mångfalden av stödbehov

och inlärningssvårigheter, och behovet av individuell handledning ökade. Elevernas varierande hemförhållanden hade också en inverkan på deras studiemöjligheter. Alla elever hade inte tillgång till en egen dator eller en lugn plats att arbeta på. Bristande studiefärdigheter, livskompetens och studiemotivation bland de studerande sågs också som en utmaning under pandemin. (Goman m.fl. 2021a.)

Det gick inte att få kontakt med alla studerande under distansundervisningen, och det krävdes mycket personalresurser för att nå dem.

Å andra sidan ansåg anordnarna att pandemin också hade medfört positiva förändringar för yrkesutbildningen. Anordnarna var tvungna att skapa nya arbetssätt och personalen var tvungen att ta fram nya läromedel. För vissa elever passade distansstudier bättre än att studera på läroinrättningen, och för andra var det en fördel att göra yrkesproven på läroinrättningen i stället för i arbetslivet. (Goman m.fl. 2021a.)

Högskolestuderandes olika beredskap inför självständiga studier framhövdes under coronatiden

Högskolorna uppskattade att de studerande under den exceptionella situationen var uppdelade mellan dem för vilka distans- och hybridundervisning passade bra och dem för vilka distansundervisning och varierande metoder medförde utmaningar. Nästan sju av tio högskolorepresentanter angav de studerandes varierande förmåga att studera självständigt som en nyckelfaktor. Dessa utmaningar omfattade exempelvis inlärningssvårigheter, bristande färdigheter i självständiga studier, försämrade sociala relationer, bristande livskompetens eller brist på lämpliga studieutrymmen hemma. (Goman m.fl. 2021b.)

En femtedel av högskolorna ansåg att den exceptionella situationen inte har haft någon märkbar inverkan på likabehandlingen inom lärandet eller att det inte har varit möjligt att bedöma denna inverkan. Yrkeshögskolorna uppskattade att effekten av att den obligatoriska praktiken avskaffades på likabehandlingen i lärandet var större än för högskolorna i stort. Problem med genomförandet av praktik kan ha påverkat studierna mer vid yrkeshögskolor än vid universitet. (Goman m.fl. 2021b.)

En tiondel av högskolorna lyfte fram att möjligheterna att ordna nätbaserad undervisning varierar branschvis, vilket påverkar de studerandes jämlika möjligheter att få undervisning. En fjärdedel av högskolorna ansåg att den varierande nivån på den utrustning och programvara som de studerande har tillgång till var en utmaning

för förverkligandet av jämlikhet och likabehandling under undantagstillståndet. Å andra sidan framgick det också av svaren att vissa högskolor har beaktat behovet av utrustning och program vid distansstudier, till exempel genom att erbjuda de studerande apparater som de kan låna. Nästan en femtedel av högskolorna bedömde att den nätbaserade undervisningen har förbättrat tillgången till undervisning regionalt och för de studerande som arbetar. Högskolorna uppskattar att behovet av stöd under undantagsförhållandena har ökat mest bland studerande med inlärningssvårigheter. (Goman m.fl. 2021b.)

Distansundervisningen har också gjort utbildningen mer tillgänglig

Genom den digitala undervisningspraxis som distansundervisningen har medfört har fler haft möjlighet att från sin egen hemort delta i kurser som erbjuds av exempelvis yrkeshögskolor och universitet. Även på andra stadiet och inom det fria bildningsarbetet har möjligheterna till distansstudier ökat. Dessutom har vissa högskolor erbjudit undervisning gratis till personer som har blivit permitterade eller arbetslösa. Att bygga upp en digital strategi för lärande som omfattar alla utbildningsnivåer och främjar stöd för och tillgänglighet till lärande samt ett digitalt serviceekosystem är bra exempel på hur vi kan intensifiera samarbetet mellan olika utbildningsnivåer och utbildningssystemet som helhet.

*Likvärdighet förutsätter
en övergripande
elevuppfattning*

I den här publikationen har vi beskrivit situationen på nationell nivå när det gäller jämlikhet och lika möjligheter inom utbildning. Vi har också tagit fram specifika faktorer som förhindrar likvärdigheten inom utbildningen och presenterat rekommendationer för att främja den aktuella situationen. I detta kapitel sammanfattas de viktigaste iakttagelserna.

Det ökade stödbehovet utmanar jämlikheten i utbildningen

Till styrkorna i det finländska utbildningssystemet hör inslag som är mycket bekanta ur ett jämlikhets- och likabehandlingsperspektiv: gratis grundläggande utbildning, en utbildningsstruktur som möjliggör flexibla utbildningsvägar samt kompetent och engagerad personal inom pedagogik, undervisning och handledning. Särskilt i utmanande tider har många lärare som deltagit i utvärderingarna angett att möjligheten att utbyta erfarenheter med yrkeskunniga kollegor och att hantera situationer på ett multiprofessionellt sätt är en stor tillgång i deras arbete.

Finland har på senare tid satsat stort på att utveckla **småbarnspedagogiken**, bland annat genom att försöka få fler barn att delta i småbarnspedagogik och genom att utveckla kvalitetssäkringen. Dessa åtgärder bidrar också till att barn behandlas lika i praktiken. Småbarnspedagogik av hög kvalitet främjar lika möjligheter för barn och skapar en grund inför den kommande skolgången. Utmaningen just nu

är i synnerhet bristen på yrkesutbildade inom småbarnspedagogiken, vilket har stor inverkan både på personalens och barnens välbefinnande och ork. Variationer i regionala och lokala resurser ger också upphov till skillnader i likabehandling.

Inom den grundläggande utbildningen är elevernas färdigheter i genomsnitt på samma nivå i hela Finland. Det finns små skillnader i flickors och pojkars genomsnittliga kunskaper i olika ämnen. Det är ett tecken på att jämlikheten och likabehandlingen är på en hög nivå nationellt sett. Socioekonomiska faktorer påverkar ändå elevernas skolresultat, och vårt utbildningssystem kan inte ensamt kompensera för de skillnader som uppstår på grund av elevernas olika bakgrunder. Även skillnaderna i kunskaper mellan skolor ökar under den grundläggande utbildningen. Variationen i kunskaperna inom undervisningsgrupperna och det ökade stödbehovet skapar ett behov av resurser och specialundervisning. Dessutom är det viktigt att beakta att det stöd och den handledning eleverna får är behovsbaserad, vilket i sin tur förutsätter att vi har en fungerande identifiering av vad kunskap är – i synnerhet i övergångsskedena i utbildningarna. Gemensamma riktlinjer och verksamhetsmodeller behövs också för övergångsskedet mellan grundläggande utbildning och andra stadiet. Varierande bedömningspraxis och olika tolkningar av läroplanerna påverkar också elevernas möjligheter att lära sig.

Man har strävat efter att på olika sätt öka jämlikheten och likabehandlingen på **andra stadiet**, bland annat så att möjligheterna att individualisera studierna har ökat och språkrelaterade hinder för deltagande i yrkesutbildning har avlägsnats. Både yrkesutbildningen och gymnasieutbildningen har genomgått olika reformer under de senaste åren. Under de senaste åren har det talats mycket om de utmaningar som utbildningen på andra stadiet står inför, till exempel de studerandes välbefinnande, undervisningsarrangemangen och förnyelsen av studiernas övergångsskeden. Med tanke på välbefinnandet och flexibla utbildningsvägar är det viktigt att dessa utmaningar har identifierats, men vi kommer att få information och förståelse om deras inverkan med fördröjning. För tillfället går en del elever över från grundskolan till andra stadiet med svårigheter som gäller läs-, skriv- och räkneförmåga och med att förstå skolans undervisningsspråk. Bristen på närundervisning inom yrkesutbildningen har försämrat likabehandlingen speciellt bland studerande som behöver särskilt eller intensifierat stöd och studerande som hör till en språklig minoritet. Utmaningarna inom utbildningen på andra stadiet ser dock olika ut i små kommuner och stadsområden, och regionala skillnader förekommer också i den genomsnittliga nivån på vitsorden för yrkesinriktade studier.

Högskolornas och universitetens mål är att nya grupper av studerande ska få mer flexibla och mångsidiga studiemöjligheter. Högskolorna och universiteten strävar efter att erbjuda enhetligt innehåll till en så bred grupp som möjligt och å andra sidan skraddarsy studierna individuellt. Även digitaliseringen har snabbat på utvecklingen så att allt fler har möjlighet att delta i till exempel yrkeshögskole- och

universitetsstudier från sin egen hemort, vilket främjar målet om jämlikhet och större tillgänglighet. I synnerhet i och med coronapandemin har digitaliseringen öppnat nya möjligheter att utveckla utbildningar och kontinuerligt lärande nationellt och internationellt. De högskole- och universitetsstuderandes olika beredskap inför självständiga studier har framhävts under coronatiden. I takt med att de studerande blir en allt mer diversifierad grupp bör högskolorna och universitetet också fokusera på att stärka funktioner som främjar handledning, stöd, samhörighet och integration.

Hur skapa band till skolan, lärandet och gemenskapen när vägarna differentieras och distansundervisning blir vanligare?

I de nationella utvärderingarna av utbildning kan man med traditionella mätningar bilda sig en uppfattning om exempelvis kunskapsfördelningen enligt region eller kön. Vid sidan av det här är det viktigt att utveckla en förståelse för hur likvärdigt elever och studerande upplever att de blir bemötta i sin studievardag och hur de reflekterar över sina erfarenheter. Lärande och utveckling på alla utbildningsnivåer har också betydelser som inte är lätta att mäta. En granskning av utbildningsnivåer enbart ur effektivitetssynpunkt kan dölja det faktum att skolor, förskolor och daghem är platser som i bästa fall ger eleverna glädje, tillfredsställelse, välbefinnande, samhörighet och välbefinnande på ett sätt som inte går att mäta. Att sätta upp mål och indikatorer eller kriterier som preciserar målen garanterar inte i sig att småbarnspedagogiken och utbildningen tillhandahålls på ett högkvalitativt eller jämlikt sätt. Många av åtgärderna för att främja jämlikhet i skolor och på läroanstalter inom de pedagogiska institutionerna och utbildningsinstitutionerna förutsätter i princip att de studerande är närvarande och funktionerna tillgängliga. En av de viktigaste frågorna när det gäller jämlikhet är hur vi ska kunna skapa band till skolan, lärandet och samhället i takt med att distansundervisning blir allt vanligare.

Analogin med skolan som en spegel av samhället väcker frågan om hur vi i utbildningen tar hänsyn till de olika förutsättningarna och behoven hos invånarna i ett allt mer diversifierat samhälle. Budskapet från elever med utländsk bakgrund handlar inte bara om behovet av stöd, utan också om oron för att bli särbehandlade och behandlade som mindre värda än andra. Utbildningspolitiska och organisatoriska lösningar återkommer i slutändan till frågan om i vilken utsträckning individerna måste anpassa sig till befintliga metoder som bygger på vissa traditioner och till snabbt föränderliga lärmiljöer, och i vilken utsträckning denna anpassning krävs av det finländska utbildningssystemet och på vilket sätt det avspeglas i hur utbildningen organiseras. De lösningar vi väljer påverkar de studerandes hela utbildningsväg och ställning både på arbetsmarknaden och som aktiva samhällsaktörer.

Viktiga överväganden med tanke på det framtida arbetet med jämlikhet, likvärdighet och likabehandling

- Avveckling av diskriminerande strukturer, och utveckling av en jämlik handledning är förutsättningar för smidiga utbildningsvägar, särskilt i övergångsskeden i utbildningen.
- Medvetenhet om utbildningsrelaterade likabehandlingsaspekter behövs i regionalpolitiska lösningar både nationellt och regionalt.
- Ett holistiskt och systemiskt synsätt: skolan är inte en isolerad ö i resten av samhället, individen är inte en isolerad elev i resten av samhället, lärandet är inte en isolerad del av livet.
- En övergripande förståelse för eleven: Välbefinnande och upplevelser av gemenskap påverkar lärresultaten och kunskapsutvecklingen, upplevelser av relevans och band bygger på delad praxis i vardagen.
- Det historiska i begreppen som jämlikhet och likabehandling behöver erkännas: Innehållet i termerna förändras i takt med förändringar i samhället.

***Rekommendationer för
att främja likvärdighet
inom utbildningen***

I den här publikationen beskrivs jämlikhetens status inom utbildningen och hindren för likvärdigheten i det finländska utbildningssystemet ur olika perspektiv. Helheten skapar en förståelse för hur vi fortsätter att utveckla och förbättra kunskaperna under hela livet, och för att faktorer som identifieras redan i den tidiga barndomen påverkar senare etapper på utbildningsvägen och i karriären.

NCU:s utvärderingar visar att den finländska utbildningen håller en hög standard vad beträffar jämlikhet, också sett ur ett internationellt perspektiv. Möjligheterna för våra elever och studerande är ändå inte lika på alla enheter för småbarnspedagogik, läroanstalter eller högskolor. De regionala och inomregionala skillnaderna i ekonomi, befolkning och välbefinnande har ökat under de senaste åren och återspeglas i våra daghem och läroinrättningar.

För att främja jämlikhet och likvärdighet inom utbildningen ger NCU följande rekommendationer:

Vi bör erbjuda eleverna smidiga, flexibla och individuella utbildningsvägar.

Vi bör avsätta tillräckligt med tid och resurser för att stödja de studerandes lärande.

Vi bör främja och värna om elevernas välbefinnande, delaktighet och känsla av gemenskap.

Vi måste identifiera och sluta upprätthålla strukturer och praxis som skapar ojämlikhet i utbildningen.

Vi bör erbjuda eleverna smidiga, flexibla och individuella utbildningsvägar.

Det krävs systematik för flexibla utbildningsvägar och övergångar. För att bygga upp smidiga, flexibla och individuella utbildningsvägar krävs flexibilitet i strukturer, finansiering och resurser, i sättet att tillhandahålla utbildning, i planeringen av utbildning och av undervisnings- och handledningspersonal samt pedagogisk personal. Det är viktigt att se till att målen mellan utbildningsnivåerna är i linje med varandra så att övergången från ett stadium till ett annat sker smidigt.

Samarbetet i övergångsskedena mellan utbildningsnivåerna måste vidareutvecklas när det gäller handledning av studerande och informationsgång. Det behövs fungerande praxis för identifiering av kunskaper i utbildningarnas övergångsskeden och informationen bör överföras på ett flexibelt sätt. Samarbetet bör stödjas i vardagen genom att systematik och strukturer skapas. Det är också viktigt att handledningen är aktuell, tillräcklig och sakkunnig.

Alla befolkningsgrupper bör ha möjlighet till kontinuerligt lärande, karriärutveckling och delaktighet i samhället, oberoende av socioekonomisk bakgrund. Då flexibla studievägar och ansökningsförfaranden utvecklas måste man ta hänsyn till att utbildningen är tillgänglig för underrepresenterade grupper. Skolor, läroanstalter och högskolor bör också identifiera särskilda grupper vid alla övergångar, till

exempel vid ansökan till intensifierad undervisning eller andra stadiet. Strukturer och finansieringsmekanismer ska göra det möjligt för eleverna att göra individuella och lämpliga val. Långsammare utbildningsvägar och hjälp att hitta en annan verksamhet måste också ses som ett alternativ.

Studier i Finlands officiella språk ska stödja utvecklingen av akademiska språkkunskaper under hela studievägen. De studerande måste garanteras tillgång till språkundervisning som motsvarar deras behov. Sammanhängande studievägar måste byggas upp för att utveckla båda inhemska språken. Valet av lärokurs och modersmål och litteratur (t.ex. lärokursen i svenska som andraspråk) får inte utgöra ett hinder för att gå vidare på utbildningsvägen. För varje elev bör man också noga överväga för- och nackdelar med att hen blir befriad från att studera det andra inhemska språket.

Vi bör avsätta tillräckligt med tid och resurser för att stödja de studerandes lärande.

Vi bör rikta resurserna så att eleverna får det stöd de har rätt till. Stödåtgärder bör erbjudas så snart behovet av stöd uppstår, på alla utbildningsnivåer. Stödformerna bör utvecklas utifrån behoven, och det måste finnas tillräckligt med tid och resurser för att identifiera färdigheter och individuella behov. Kontinuiteten i stödåtgärderna bör säkras vid övergångar och övergångsskeden i utbildningen.

De ansvariga måste försäkra sig om att elever och studerande uppnår tillräckliga färdigheter på alla utbildningsnivåer. Tidigare etapper på skolvägen lägger grunden för senare studier. För att övergångarna i sig inte ytterligare ska öka kunskapskillnaderna och föra den studerandes utmaningar vidare, bör utbildningsanordnarna se till att eleverna har tillräckliga förutsättningar för de följande studierna. Man måste också kunna erkänna att det för varje individ kanske inte är lämpligast att fortsätta på skolvägen, utan att utveckla sin kompetens och delta i samhällets verksamhet på andra sätt.

Elever och studerande bör garanteras tillräcklig undervisning och tillräckligt stöd för att utveckla sina kunskaper i finska eller svenska på alla utbildningsnivåer. Största delen av eleverna med ett främmande språk som modersmål behöver stöd för att lära sig finska och svenska och för att fördjupa sina språkkunskaper. Språkstudierna måste vara tillräckliga och ändamålsenliga. Samhället måste erbjuda möjligheter till kontinuerlig språkinläring, oavsett i vilket skede av karriären man befinner sig.

Vi bör främja och värna om elevernas välbefinnande, delaktighet och känsla av gemenskap.

Elevernas anknytning till gemenskaper, delaktighet och aktiva handlande bör stödjas och stärkas genom mångprofessionellt samarbete. Verksamhetsmodeller ska utvecklas för att stödja elevernas välbefinnande och minska den psykiska belastningen. Undervisning, handledning och utbildning måste backas upp av en tillräcklig skolhälsovård och socialtjänster och ett fungerande samarbete mellan olika yrkesgrupper. Det finns också ett behov av ett större informationsutbyte och mer samverkan med andra aktörer.

Lärmiljön måste vara trygg och bidra till elevernas trivsel i skolan. Varje elev måste få en trygg och hälsosam plats att växa, lära sig och studera på, och lika möjligheter att agera och förverkliga sig själv. På enheter för småbarnspedagogik, på skolor, på läroanstalter och i högskolor bör man göra en medveten ansträngning för att skapa utrymmen för möten både mellan elever och mellan elever och personal, även om innehållet i mötena ligger utanför studieinnehållet.

Elevernas eget aktiva aktörskap i olika utbildningar och i civilsamhället bör stärkas. Eleverna bör vägledas att se olika alternativ och uppmuntras att göra val som passar dem. Läroanstaltens praxis bör möjliggöra många typer av delaktighet och stödja utvecklingen av de studerandes självständiga aktörskap. Det är viktigt att ta hänsyn till de studerandes allmänna livssituation och de förändrade kompetensbehoven i arbetslivet.

Ett fungerande kvalitetshanteringssystem stöder elevernas delaktighet och inflytande. Att involvera de studerande i utvecklingen av utbildningen och att samråda med dem som en del av återkopplingen är en viktig del av en fungerande kvalitetshantering inom utbildningen och ett sätt att garantera likabehandling av de studerande.

Vi måste identifiera och sluta upprätthålla strukturer och praxis som skapar ojämlikhet i utbildningen.

Vi måste säkerställa att personalen inom undervisningen, pedagogiken och handledningen mår bra och har tillräcklig utbildning i hela Finland. Personalens sammansättning, mängd och kompetens ska motsvara verksamhetens behov. Arbetsförhållandena och resurserna påverkar inte bara den pedagogiska verksamhetens kvalitet och möjligheter, utan också personalens välbefinnande, motivation och ork.

Varje elev ska erbjudas möjlighet till högklassig undervisning oberoende av bostadsområde och socioekonomisk bakgrund. Samhällets sociala, regionala och demografiska differentiering utmanar utbildningssystemet både nationellt och lokalt. Skillnaderna mellan elever och mellan skolor är kopplade till familjers och regioners olika utbildningsmässiga, ekonomiska och sociokulturella resurser. Kommunerna ska se till att grundläggande utbildning tillhandahålls som en närtjänst för alla elever. Utbildningen på andra stadiet och högskolorna bör ses som regionala attraktionsfaktorer.

Kompetensen hos personalen inom undervisningen, pedagogiken och handledningen måste utvecklas systematiskt. Lärarutbildningen lägger grunden för de anställdas kompetens och för en förståelse för att kontinuerlig kompetensutveckling behövs. Personalen måste erbjudas möjligheter att aktivt upprätthålla och utveckla sina yrkeskunskaper. Undervisnings- och handledningspersonalens bedömningskompetens bör också stödas. Förutom kunskaper i pedagogik och läroämnena bör likvärdighets- och likabehandlingsaspekter inkluderas i lärarnas utbildning och kompetensutveckling.

Hur undervisningen, handledningen och utbildningen fungerar och genomförs ska följas upp, utvärderas och utvecklas systematiskt. Det behövs systematisk och långsiktig planering och uppföljning, i synnerhet i samband med stora förändringar. Upprepade projektansökningar och kortsiktiga projekt belastar anordnare av småbarnspedagogik, utbildning och högskolor – och stöder därför inte systematiskt utvecklingsarbete. Projektverksamhet som motsvarar behoven bör etableras så att systematiken och effektiviteten i verksamheten utvecklas även på nationell nivå.

***Begreppsförklaringar:
Jämlikhet, likvärdighet
och andra närbesläktade
begrepp***

Begreppen och deras innebörd förändras med tiden

Det finländska utbildningssystemet bygger på jämlikhet och likabehandling. Innebörden av begreppen har dock varierat i takt med att det historiska och utbildningspolitiska samtalsklimatet har förändrats i Finland. När grundskolan inrättades låg tonvikten på social jämlikhet och på att garantera tillräckliga kunskaper för alla. Från denna diskurs har det skett en förskjutning mot en jämlikhetsdiskurs som betonar individuella val och individuella rättigheter (Kalalahti & Varjo 2012; Simola m.fl. 2017). I den här uppfattningen har man också betonat behovet av mindre reglering av utbildningen och ett fritt skolval. Bakgrunden till detta var en rättvisetanke som betonar individens rättigheter. (Ahonen 2002) (Kalalahti & Varjo 2012)

Jämlikhetsaspekterna omfattar en begreppsmässig och etisk gränsdragning som berör olikhet, ojämlikhet och rättvisa. Jämlikhet är fortfarande en central fråga då vi utvecklar vårt utbildningssystem, men tolkningarna av innehållet i begreppet jämlikhet varierar. De olika betydelserna lyfts inte alltid tydligt fram i den offentliga debatten. Deras värdegrund blir ändå synlig senast när konkreta åtgärder förhandlas fram för att uppnå jämlikhetsmålen. Det har hävdats att "i takt med att strävan

efter jämlikhet alltmer börjar ses som en självklar utvecklingsriktning, som det centrala målet för samhällets framsteg, har själva begreppet blivit vagt och till och med motsägelsefullt” (Puohiniemi 2002).

Användningen av begreppen *equality* (ung. jämlikhet, likabehandling) och *equity* (ung. rättvisa) på engelska är inte heller problemfri. Problemet är att begreppen ofta uppfattas så att de har samma grund och strävar mot samma mål. Det som betraktas som individens rättigheter, exempelvis individuell valfrihet i fråga om utbildning, främjar dock inte alltid målen för social jämlikhet, exempelvis målet att minska utbildningssegregationen och skillnaderna mellan skolor, utan att det är motsägelsefullt. (se Simola m.fl. 2017.)

Nedan finns korta kommentarer till de mest centrala begreppen som brukar användas inom utbildningslagstiftning och litteratur på svenska i Finland.

Jämställdhet

I jämställdhetslagen används termen jämställdhet, som betyder jämlikhet mellan män och kvinnor. Lagen om jämställdhet förbjuder diskriminering på grund av bland annat kön, könsidentitet och könsuttryck, graviditet, förlossning, föräldraskap och familjeansvar (FN 609/1986).

Likabehandling

Likabehandling regleras i diskrimineringslagen (1325/2014). Likabehandling handlar om att specificera hur bakgrunden påverkar varje persons *möjligheter*: ”I ett rättvist samhälle får faktorer med anknytning till personen, såsom funktionsnedsättning, sexuell läggning eller hudfärg, inte påverka människors *möjligheter* att få utbildning, arbete och olika tjänster. De grundläggande rättigheter gäller alla.” (Diskriminering och likabehandling | Diskrimineringsombudsmannen (syrjinta.fi))

Faktisk likabehandling

Faktisk likabehandling identifierar och synliggör att människors utgångspunkter och möjligheter i samhället är olika och att det inte alltid räcker att behandla alla lika för att garantera jämlikhet (Diskrimineringsombudsmannen 2021). För att uppnå faktisk likabehandling krävs det att ojämlikhet på grund av diskriminering aktivt bekämpas, till exempel genom en rad olika främjande åtgärder, inklusive positiv särbehandling.

Jämlikhet

Termen jämlikhet innebär att alla människor är lika mycket värda som individer och som samhällsmedlemmar. Jämlikhet betyder enligt grundlagen att ingen, utan godtagbar motivering, får ges olika ställning på grund av kön, ålder, ursprung, språk, religion, övertygelse, åsikt, hälsotillstånd, invaliditet eller övrig orsak som hänför sig till personen (SR 731/1999).

Positiv särbehandling

Positiv särbehandling avser enligt lagen situationer då särbehandling är ändamålsenligt för att främja likabehandling eller för att förhindra eller undanröja olägenheter som beror på diskriminering (Diskrimineringslagen 1325/2014, 9 §). Alla utbildningsanordnare är skyldiga att främja likabehandling. I sin utvärdering av likabehandlingen måste de ta hänsyn till exempelvis urvalskriterierna för att anta studerande, det undervisningsmaterial som används, åtgärder för att förhindra trakasserier och mobbning, jämlika undervisningssituationer, bedömning av studieprestationer och lärarnas kompetens inom likabehandling.

Faktisk jämlikhet

Den nuvarande rättsliga ramen för det finländska utbildningssystemet bygger på tanken att alla inte kan anses vara på samma nivå (jfr jämlikhet som utgångspunkt) och att lika behandling av alla inte är tillräckligt för att främja principerna om jämlikhet. Olika utbildningsåtgärder används för att uppnå faktisk jämlikhet ur olika individers perspektiv (jfr jämlikhet som mål).

Likvärdighet

Särskilt i Sverige används sedan många år tillbaka termen likvärdighet. Den förekommer i rikssvensk utbildningslagstiftning och i läroplanerna. I rikssvensk lagstiftning betonas tre grundläggande aspekter av begreppet: lika tillgång till utbildning, lika kvalitet på utbildningen och utbildningens kompensatoriska uppdrag. (Skollagen 2010:800 1 kap. 4, 8–9 §; Skolverket) Eftersom begreppet innefattar det kompenserande inslaget, kan man säga att det, förutom andra aspekter, innehåller en liknande tanke som begreppet faktisk jämlikhet. Likabehandling räcker ibland inte till för att man ska kunna tala om att principerna för jämlikhet ska uppfylls.

Rättvisa

Rättvisa ses som ett värde och en princip som är kopplad till varje människas rätt att behandlas jämlikt (FN 1948). Begreppets innehållsmässiga innebörd har strukturerats på många olika sätt inom utbildningsforskningen. Särskilt i den engelskspråkiga utbildningslitteraturen har begreppet *equality* tolkats som att behandla alla (eller en viss grupp av människor) lika oavsett bakgrund (Paananen m.fl. 2018). Begreppet *equity* (rättvisa, likvärdighet) beaktar i sin tur bakgrundens inverkan. Det senare har ett rättvist resultat för alla som mål, med hänsyn till olika förutsättningar (jfr faktisk jämlikhet och likvärdighet). (Espinoza 2007, se Paananen m.fl. 2018)

Källor

- Airas, M., Delahunty, D., Laitinen, M., Shemsedini, G., Stenberg, H., Saarilammi, M., Sarparanta, T., Vuori, H. & Väättäinen H. 2019. Taustalla on väliä. Ulkomaalaistaustaiset opiskelijat korkeakoulupolulla. Julkaisut 22:2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2019/11/KARVI_2219.pdf
- Atjonen, P., Laivamaa, H., Levonen, A., Orell, S., Saari, M., Sulonen, K., Tamm, M., Kamppi, P., Rumpu, N., Hietala, R. & Immonen, J. 2019, "ETTÄ TIETÄÄ MISSÄ ON MENOSSA" Oppimisen ja osaamisen arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 7:2019. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2019/04/KARVI_0719.pdf
- Diskrimineringsombudsmannen 2022. Diskriminering och likabehandling. (Läst 28.2.2022) <https://syrjinta.fi/sv/diskriminering-och-likabehandling>
- Espinoza, O. 2007. Solving the equity–Equality conceptual dilemma: A new model for analysis of the educational process. *Educational Research*, 49(4), 343–363.
- Finlands officiella statistik 2021a. Befolkningsstruktur [e-publikation]. ISSN=1797-5387. Årsöversikt 2020. Helsingfors: Statistikcentralen. Åtkomstsätt: http://www.stat.fi/til/vaerak/2020/02/vaerak_2020_02_2021-05-28_tie_001_sv.html
- Finlands officiella statistik 2021b. Specialpedagogik [e-publikation]. ISSN= 1799-1609. 2020. Helsinki: Statistikcentralen. Åtkomstsätt: http://www.stat.fi/til/erop/2020/erop_2020_2021-06-08_tie_001_sv.html
- Goman, J., Hievanen, R., Kiesi, J., Huhtanen, M., Vuojus, T., Eskola, S., Karvonen, S., Kullas-Norrgård, K., Lahtinen, T., Majanen, A., & Ristolainen, J. 2021a. Eryitynen tuki voimavaraksi – Arviointiammatillisen koulutuksen erityisestä tuesta. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 17:2021. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/09/KARVI_1721.pdf
- Goman, J., Huusko, J., Isoaho, K., Lehikko, A., Metsämuuronen, J., Rumpu, N., Seppälä, H., Venäläinen, S. & Åkerlund, C. 2021b. Effekterna av exceptionella undervisningsarrangemang på förverkligandet av jämlikhet och likabehandling på olika utbildningsstadier. Del III: Den nationella utvärderingens slutsatser och rekommendationer. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 12:2021. Helsingfors. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/04/KARVI_1221.pdf
- Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjälldman, I.-O., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Pantsar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A. & Vuorinen, R. 2020a. Vaihtoehtoja, valintoja ja uusia alkuja – Arviointi nuorten opintopoluista ja ohjauksesta perusopetuksen ja toisen asteen nivelvaiheessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6:2020. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/02/KARVI_0620.pdf

- Goman, J., Rumpu, N., Kiesi, J., Hietala, R., Hilpinen, M., Kankkonen, H., Kjaldman, I.-O., Niinistö-Sivuranta, S., Nykänen, S., Pantsar, T., Piilonen, H., Raudasoja, A., Siippainen, M., Toni, A. & Vuorinen, R. 2020b. Alternativ, val och nya möjligheter. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Sammanfattningar 5:2020. Helsingfors. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/04/KARVI_T0520.pdf
- Hakamäki-Stylman, V. 2021. Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta logistiikan perustutkinnossa. Julkaisut 7:2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2021/03/KARVI_0621.pdf
- Harjunen, E., & Rautopuro, J. 2015. Kielenkäytön ajattelua ja ajattelun kielentämistä. Äidinkielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2014: keskiössä kielentuntemus ja kirjoittaminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 8:2015. https://karvi.fi/app/uploads/2015/04/KARVI_08151.pdf
- Harkoma, S., Vlasov, J. & Marjanen, J. 2021. Pilotprojekt med nationella utvärderingsverktyg för småbarnspedagogiken. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 21:2021. <https://karvi.fi/sv/publication/pilotprojekt-med-nationella-utvarderingsverktyg-for-smabarnspedagogiken-4/>
- Hellgren, J. & Marjanen, J. 2020. Svenska och litteratur i slutet av årskurs 9. Resultat av en utvärdering av lärresultat våren 2019. NCU. Publikationer 18:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/10/KARVI_1820.pdf
- Hellgren, J., Marjanen, J. & Karlsson, J. 2021. Modersmålet lilla longitudinella utvärdering – Från slutet av grundskolan till studentprovet 2014–2017. Sammanfattningar 22:2020. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/02/NCU_T2220.pdf
- Hievanen, R., Frisk, T., Väätäinen, H., Mustonen, K., Kaivola, J., Koli, A., Liski, S., Muotka, V. & Wikman-Immonen, A. 2020. Maahanmuuttajien koulutuspolut – Arviointi vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksesta, aikuisten perusopetuksesta ja ammatillisen koulutuksen kielitaitovaatimusten joustavoittamisesta. Julkaisut 11:2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/08/KARVI_1120.pdf
- Härmälä, M., Huhtanen, M., Puukko, M. & Marjanen, J. 2019. A-englannin oppimistulokset 7. vuosiluokan alussa 2018. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 13:2019. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2019/05/KARVI_1319.pdf
- Julin, S. & Rautopuro, J. 2016. Läksyt tekijäänsä neuvovat. Perusopetuksen matematiikan oppimistulosten arviointi 9. vuosiluokalla 2015. Karvi. Julkaisut 20:2016. Kiinteä osoite: https://karvi.fi/app/uploads/2016/04/KARVI_2016.pdf
- Julin, S. & Rumpu, N. 2018. Työrauhan ja turvallisen oppimisympäristön arviointi perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6: 2018. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2018/05/KARVI_0618.pdf
- Juutinen, J., Siippainen, A. Marjanen, J., Sarkkinen, T., Lundkvist, M., Mykkänen, A., Raitala, M. Rissanen, M.-J. & Ruokonen, I. 2021. Pedagogisia jatkumoa ja ilmaisun iloa! Viisivuotiaiden pedagogiikka ja taito- ja taidekasvatuksen nykytila varhaiskasvatuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 9:2021. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2021/05/KARVI_9_2021.pdf
- Jyrhämä, R. 2021. Opettajan pedagogiset opinnot 60 op. Laaja-alainen opettajakelpoisuus – tilannekuvaus 2021. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2021:41. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163554/OKM_2021_41.pdf

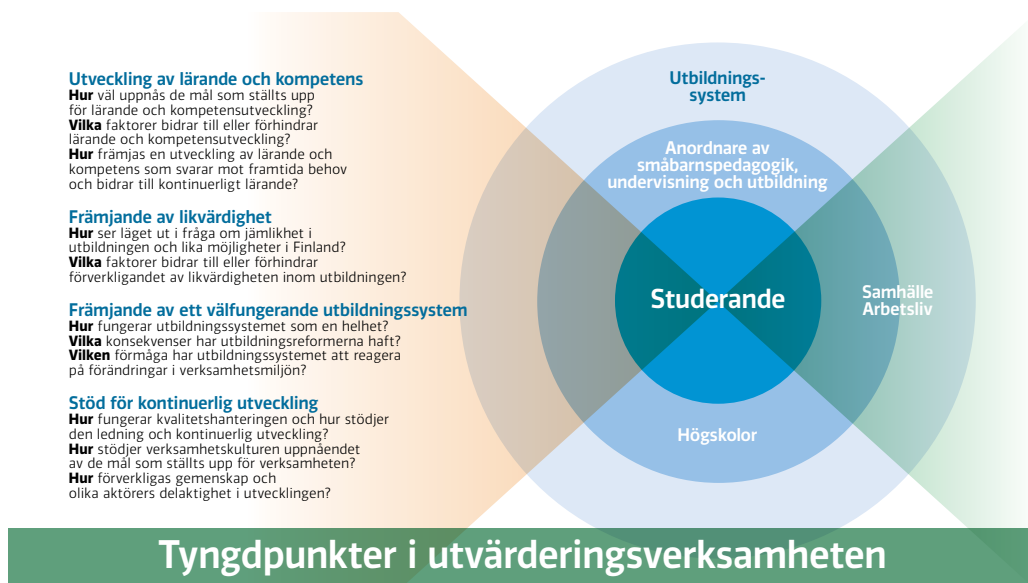
- Kamppi, P., Lepola, L., Marjanen, J., Filpus, N.-S., Välijärvi, J., Ahva, T., Kasurinen, H., Koski, K., Salminen, J. & Värri, K. 2021. Lukion tuntijakokokeilun arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 25:2021. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/11/KARVI_2521..pdf
- Kauppinen, M. & Marjanen, J. 2020. Millaista on yhdeksäsluokkalaisten kielellinen osaaminen? Suomen kielen ja kirjallisuuden oppimistulokset perusopetuksen päättövaiheessa 2019. Karvi. Julkaisut 13:2020. https://karvi.fi/app/uploads/2020/08/KARVI_1320.pdf.
- Kilpeläinen, P. 2021. Ammatillinen osaaminen ja pedagoginen toiminta sosiaali- ja terveysalan perustutkinnossa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 6:2021. https://karvi.fi/app/uploads/2021/03/KARVI_0621.pdf
- Konkola, R., Hauta-aho, H., Hiilamo, H., Karttunen, M., Niemi, J., Tuominen, M., Huusko, M. & Väättäin, H. 2021. Sosiaali- ja terveysalan korkeakoulutuksen arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 14:2021. https://karvi.fi/app/uploads/2021/06/KARVI_1421.pdf
- Kuukka, K. & Metsämuuronen, J. 2016. Perusopetuksen päättövaiheen suomi toisena kielenä (S2) -oppimäärän oppimistulosten arviointi 2015. Julkaisut 13:2016. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2016/05/KARVI_1316.pdf
- Kuusiholma-Linnamäki, J. & Siippainen, A. 2021. Sammanfattning av utvärderingen av försöket med avgiftsfri småbarnspedagogik för femåringar 2018–2021. Sammanfattningar 14:2021. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Helsingfors. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/11/KARVI_T1221a_SV.pdf
- Metsämuuronen, J. 2019. Educational Assessment and Some Related Indicators of Educational Equality and Equity. In: Education Quarterly Reviews, Vol.2, No.4, 770–788.
- Metsämuuronen, J., & Nousiainen, S. 2021. Matematiikkaa Covid-19-pandemian varjossa. Matematiikan osaaminen 9. luokan lopussa keväällä 2021. Julkaisut 27:2021. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/12/KARVI_2721.pdf
- Metsämuuronen, J., & Salonen, V. 2017. Matemaattisen osaamisen piirteitä ammatillisen koulutuksen lopussa 2015 ja pitkän ajan muutoksia. Julkaisut 2:2017. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2017/03/KARVI_0217.pdf
- Metsämuuronen, J., & Tuohilampi, L. 2017. Matemaattisen osaaminen piirteitä lukiokoulutuksen lopussa 2015. Julkaisut 3:2017. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2017/03/KARVI_0317.pdf
- Moitus, S., Weimer, L. & Välimaa, J. 2020. Flexible learning pathways in higher education. Julkaisut 12:2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/09/KARVI_1220.pdf
- Nordblad, M., Apajalahti, T., Huusko, M. & Seppälä, H. 2019. Kvaliteten i fokus. Auditeringar av finländska högskolor 2012–2018. Sammanfattningar 23:2020. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Helsingfors. <https://karvi.fi/sv/publication/laatu-hallussa-yhteenaveto-korkeakoulujen-auditoinneista-2012-2018-4-2/>
- Nori, H., Juusola, H., Kohtamäki, V., Lyytinen, A. & Kivistö, J. 2021. Korkeakoulutuksen saavutettavuus ja tasa-arvo Suomessa ja verrokkimaissa: GATE-hankkeen loppuraportti. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:12. Valtioneuvoston kanslia. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162889/VNTEAS_2021_12.pdf

- OKM 2021. Oikeus Oppia. Koulutuksellisen tasa-arvon ja positiivisen erityiskohtelun edistämistoimia varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa valmistevan työryhmän väliraportti. Ehdotus koulutuksellisen tasa-arvon määrärahan vakiinnuttamiseksi sekä lainvalmistelussa huomioitaviksi näkökulmiksi Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu- ja 2021:43. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163522/OKM_2021_43.pdf
- Paananen, M., Repo, K., Eerola, P. & Alasuutari, M. 2018. Unravelling conceptualizations of (in) equality in early childhood education and care system, *Nordic Journal of Studies in Educational Policy*, DOI: 10.1080/20020317.2018.1485423
- Pitkänen, K., Hievanen, R., Kirjavainen, T., Suortamo M. & ja Lepola, L. 2017. Valtiontalouden säästöjen vaikutukset sivistyksellisiin oikeuksiin. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisu 27:2017. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2017/11/KARVI_2717.pdf
- Poroila, A. (red.) 2021. Coronapandemin och småbarnspedagogikens vardag – Begränsningar och god praxis 2020. Sammanfattningar 5:2021. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Helsingfors. <https://karvi.fi/sv/publication/pilotprojekt-med-nationella-utvarderingsverktyg-for-smabarnspedagogiken-4/>
- Puohiniemi, M. 2002. Arvot, asenteet ja ajankuva. Opaskirja suomalaisen arkielämän tulkintaan. Vantaa: Limor kustannus.
- Pyykkö, R., Tolonen, M., Levä, K., Mahlamäki-Kultanen, S., Pantermöller, M., Pettersson, T., Saarinen, S. & Huusko, M. 2020. Humanistisen alan korkeakoulutuksen arviointi. Julkaisu 1:2020. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/01/KARVI_0120.pdf
- Repo, L., Paananen, M., Eskelinen, M. Mattila, V. Lerkkanen, M.-K., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Marjanen, J., Kivistö, A. & Hjelt, H. 2019. Varhaiskasvatuksen laatu arjessa. Varhaiskasvatussuunnitelmien toteutuminen päiväkodeissa ja perhepäivähoidossa. Julkaisu 15:2019. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1519.pdf
- Repo, L., Paananen, M., Mattila, V., Lerkkanen, M.-L., Eskelinen, M., Gammelgård, L., Ulvinen, J., Hjelt, H. & Marjanen, J. 2018. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden 2016 toimeenpanon arviointi – Varhaiskasvatussuunnitelmien käyttöönotto ja sisällöt. Julkaisu 16:2018. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2018/08/Varhaiskasvatussuunnitelman-toimeenpanon-arviointi_2018.pdf
- Ristikari, T., Keski-Säntti, M., Sutela, E., Haapakorva, P., Kiilakoski, T., Pekkarinen, E., Kääriälä, A., Aaltonen, M., Huotari, T., Merikukka, M., Salo, J., Juutinen, A., Pesonen-Smith, A., & Gissler, M. (2018). Suomi lasten kasvuympäristönä: Kahdeksantoista vuoden seuranta vuonna 1997 syntyneistä. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus. Kiinteä osoite: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137104/URN_ISBN_978-952-343-152-2.pdf
- RP 148/2021 Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av lagen om småbarnspedagogik. https://www.eduskunta.fi/SV/vaski/HallituksenEsitys/Sidor/RP_148+2021.aspx
- Räsänen, A., Frisk, T., Hietala, R., Huttunen, M., Korpi, A., & Koski, L. 2016. Läget i fråga om yrkesutbildningsanordnarnas kvalitetsledningssystem. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Publikationer 6:2016. Helsingfors. <https://karvi.fi/sv/publication/ammatillisen-koulutuksen-jarjestajien-laadunhallintajarjestelmien-tila-2-3/>

- Saarinen, J., Siekkinen, K., Laimi, T., Ahonen, A., Bernelius, V., Brunila, K., Gustavsson, M., Kauppinen, M. & Norrena, J., 2021a. Tasa-arvo teoiksi ja todeksi. Sukupuolten sisäisten ja välisten oppimistuloserojen syitä ja taustoja perusopetuksessa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 19:2021 Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/08/KARVI_1921.pdf
- Saarinen, J., Venäläinen, S., Johnson P., Cantell, H., Jakobsson, G., Koivisto P., Routti M., Väänänen J., Huhtanen M. & Viitala M. 2021b. OPS kehittämistyön kompassina. Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 1:2021. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2021/02/KARVI_0121.pdf
- Saarinen, J., Venäläinen, S., Viitala, M., Huhtanen, M., Jäntti, A., Silverström, C., Åkerlund, C. & Hellgren, J. 2021c. Läroplansutvärderingen 2016–2020. En utvärdering av implementeringen av läroplansgrunderna för förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen. Sammanfattningar 1:2021. Helsingfors. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/02/NCU_T0121.pdf
- Siippainen, A., Paananen, M., Metsämuuronen, J. Repo, L., Sarkkinen, S. Alasuutari, M., Koivisto, P., Saarikallio-Torp, M. & Kirjavainen, T. 2020. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatuskokeilun arvioinnin toinen vaihe: Varhaiskasvatukseen osallistuminen, kokeilun kustannukset ja järjestäminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 14:2020. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/09/KARVI_1420.pdf
- Siippainen, A., Repo, L., Metsämuuronen, J., Kivistö, A., Alasuutari, M., Koivisto, P. & Saarikallio-Torp, M. 2019. Viisivuotiaiden maksuttoman varhaiskasvatukseen kokeilun ensimmäisen vaiheen arviointi. Varhaiskasvatukseen osallistuminen ja kokeilun järjestäminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 16:2019. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2019/09/KARVI_1619.pdf
- Siippainen, A., Sarkkinen, T., Vlasov, J., Marjanen, J., Fonsén, E., Heikkinen, S., Hjelt, H., Lahtinen, J., Lohi, N. & Mäkelä, M. 2021. Yhdessä yritetään tehdä parasta mahdollista varhaiskasvatusta ja laatua jokaisen lapsen päivään” Varhaiskasvatuksen moninaiset johtamisrakenteet ja johtaminen. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 23:2021. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/11/KARVI_2321.pdf
- Silverström, C., Åkerlund, C., Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. 2020. Läget vid skolstarten. Kunskaper i modersmål och litteratur och i matematik i början av årskurs 1. Sammanfattningar 12:2020. Helsingfors. https://karvi.fi/app/uploads/2020/08/NCU_T1220.pdf
- Simola H., Kauko J., Varjo J., Kalalahti M. & Sahlström F. 2017. Dynamics in Education Politics. Understanding and explaining the Finnish case. Routledge. New York. DOI: <https://doi.org/10.4324/9780203068793>
- Skollag 2010:800. Sverige. (Skollagen 1 kap. 4, 8–9§).
- Skolverket 2012. Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid. Rapport 374:2012. Stockholm. <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a659dad/1553964416697/pdf2816.pdf>
- Skolverket 2018. Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor En kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan. Rapport 467:2018. Stockholm <https://www.skolverket.se/getFile?file=3927>

- Skolverket. Stärka likvärdigheten i utbildningen. <https://www.skolverket.se/skolutveckling/leda-och-organisera-skolan/systematiskt-kvalitetsarbete/starka-likvardigheten-i-utbildningen> (läst 4.3.2022)
- SR 2019. Regeringsprogrammet för statsminister Sanna Marins regering 10.12.2019: Ett inkluderande och kunnigt Finland – ett socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbart samhälle. Statsrådets publikationer 2019:32. Statsrådet. Helsingfors. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161932/VN_2019_32.pdf?sequence=4&isAllowed=y
- SR 1214/2020. Läropliktslag. Utfärdad i Helsingfors 30.12.2020. <https://finlex.fi/fi/laki/alkup/2020/20201214>
- SR 1325/2014. Diskrimineringslag. Utfärdad i Helsingfors 30.12.2014. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2014/20141325>
- SR 793/2018. Statsrådets förordning om ändring av 6 § i statsrådets förordning om riksfattande mål för utbildningen enligt lagen om grundläggande utbildning och om timfördelning i den grundläggande utbildningen <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20180793>
- SR 540/2018. Lag om småbarnspedagogik 540/2018. Utfärdad i Helsingfors 13.7.2018. <https://www.finlex.fi/sv/laki/alkup/2018/20180540>
- SR 731/1999. Finlands grundlag. Utfärdad i Helsingfors 11.6.1999. <https://www.finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1999/19990731>
- SR 628/1998. Lag om grundläggande utbildning 628/1998. Utfärdad i Helsingfors 21.8.1998. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628>
- SR 609/1986. Lag om jämställdhet mellan kvinnor och män. Utfärdad i Helsingfors 8.8.1986. <https://finlex.fi/sv/laki/ajantasa/1986/19860609>
- Statistikcentralen 2021a. Maahanmuuttajat väestössä. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html> (läst 3.11.2021)
- Statistikcentralen 2021b. Statistik efter ämne. Fast adress: www.stat.fi/til/aiheet.html
- Statistikcentralen 2021c. Käsitteet ja määritelmät. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/kasitteet-ja-maaritelmat.html> (läst 20.10.2021)
- Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. 2019. Alkumittaus – matematiikan ja äidinkielen ja kirjallisuuden osaaminen ensimmäisen luokan alussa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 17:2019. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2019/07/KARVI_1719.pdf
- Ukkola, A. & Metsämuuronen, J. 2021. Matematiikan ja äidinkielen ja kirjallisuuden osaaminen kolmannen luokan alussa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 20:2021. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2021/08/KARVI_2021.pdf
- Ukkola, A., Metsämuuronen, J. & Paananen, M. 2020. Alkumittauksen syventäviä kysymyksiä. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 10:2020. Helsinki. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2020/08/KARVI_Alkumittaus.pdf
- UN 1948, Universal Declaration of Human Rights. United Nations. Retrieved from <http://www.un.org/en/documents/udhr/> (läst 4.8.2021).
- Utbildningsstyrelsen 2019. Osaaminen 2035. Rapportit ja selvitykset 2019:3. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaaminen_2035.pdf
- Utbildningsstyrelsen 2021. Suomi toisena kielenä (Finska som andraspråk). <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/suomi-toisena-kielena-opetus> (läst 7.11.2021)

- Venäläinen, S., Saarinen, J., Johnson, P., Cantell, H., Jakobsson, G., Koivisto, P., Routti, M., Väänänen, J., Huhtanen, M., Kauppinen, L. & Viitala, M. 2020. Näkymiä OPS-matkan varrelta – Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden 2014 toimeenpanon arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 5:2020. Helsinki. https://karvi.fi/app/uploads/2020/01/KARVI_0520.pdf
- Vilkama, K. & Bernelius, V. 2019. Pikkulapsiperheiden muuttoliike muovaa koulujen oppilasohjaa Helsingissä. Kaupunkitiedon verkkolehti Kvartti, 3/2019. Kiinteä osoite: <https://www.kvartti.fi/fi/artikkelit/pikkulapsiperheiden-muuttoliike-muovaa-koulujen-oppilasohjaa-helsingissa>.
- Vipunen 2021. Utbildningsförvaltningens statistiktjänst. www.vipunen.fi (läst 24.10.2021)
- Åkerlund, C., Marjanen, J. & Lepola, L. 2019. Lärresultat i finska i åk 6. Publikationer 6:2019. Nationella centret för utbildningsutvärdering. Helsingfors. https://karvi.fi/wp-content/uploads/2019/04/KARVI_0619.pdf

- ▲ SMÅBARNSPEDAGOGIK
- ▲ FÖRSKOLEUNDERVISNING OCH GRUNDLÄGGANDE UTBILDNING
- ▲ GYMNASIEUTBILDNING
- ▲ YRKESUTBILDNING
- ▲ HÖGSKOLEUTBILDNING

Ett centralt mål för utvärderingsverksamheten vid NCU är att främja jämlikheten i utbildningen. Att främja likvärdigheten är därför ett tyngdpunktsområde för Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) i den nuvarande utvärderingsplanen, som används under perioden 2020–2023. Med hjälp av information från olika utvärderingar strävar NCU efter att stärka likvärdigheten i utbildningen genom att söka svar på bland annat följande frågor:

- Hur ser läget ut i fråga om jämlikheten inom utbildningen och lika möjligheter i Finland?
- Vilka faktorer bidrar till eller förhindrar förverkligandet av likvärdigheten inom utbildningen?

I publikationen har information om jämlikhet och delaktighet sammanställts ur ett utbildningsperspektiv. Publikationen tar också upp utvecklingsområden och presenterar utvecklingsrekommendationer, samtidigt som den strävar efter att stärka förståelsen för tematiken som ett underlag för utbildningspolitiska diskussioner.

Nationella centret för utbildningsutvärdering (NCU) är en oberoende myndighet för utbildningsutvärdering. Centret genomför utvärderingar av utbildning samt av den verksamhet som bedrivs av dem som anordnar undervisning och utbildning. Utvärderingarna gäller allt från småbarnspedagogik till högskoleutbildning. Centret genomför också utvärderingar av läroresultat inom den grundläggande utbildningen och inom utbildningen på andra stadiet. Till NCU:s uppgifter hör även att stödja utbildningsanordnarna och högskolorna i frågor som gäller utvärdering och kvalitetshantering samt att utveckla utvärdering av utbildning.

ISBN 978-952-206-718-0 pdf
ISSN 2669-8811 (online)

Nationella centret för
utbildningsutvärdering
PB 380 (Hagnäskajen 6)
00531 Helsingfors
E-post: kirjaamo@karvi.fi
Telefonväxel 029 533 5500
Fax: 029 533 5510
karvi.fi/sv